

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: **KIS ADOLF.**

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A mozgópostai alkalmazottak vasuti baleseti kártalanítása.

Irta: Dr. Schulcz Ágost miniszteri osztálytanácsos, bíró.

I.

A bíróságoknak is, a közigazgatási hatóságoknak és a munkásbiztosítási szakköröknek is egyik gondja, véglegesen tisztázni azt a jog-kérdést, a munkásbiztosításról szóló 1907. évi XIX. t.-c., avagy a vaspályák baleseti felelősségéről intézkedő 1874. évi XVIII. t.-c. alapján nyernek-e a vasuti baleset következtében megsérült mozgópostai alkalmazottak baleseti kártalanítást?

E nagyjelentőségű kérdés eldöntése tetemesen hozzájárul a munkásbiztosítási törvény 82. §-ának értelmezéséhez.

Világosságot derített ugyan erre a szakaszra dr. Szladits Károlynak e folyóirat 1., 2., 5. és 11. számaiban megjelent fényes cikksorozata, mégis még a jogászörökben is kivált a kir. Kuriának épen a mozgópostai alkalmazottak pereiben hozott több téves határozata nyomán igen szétágazóak a mozgópostások baleset-kártalanítási joga felől a vélemények.

E cikk célja annak kimutatása, hogy a vaspálya üzemében megsérült mozgópostai alkalmazottak első sorban az 1907. évi XIX. t.-c. alapján az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztártól igényelhetik a baleseti kártalanítást, amennyiben pedig ez nem fedezi az egész kárt, a többletet az 1874. évi XVIII. t.-c. alapján a vasutvállalattól követelhetik.

Félreértések kikerülése céljából azonban mindenekelőtt két tényt kell kiemelni:

1. A fentebbi tétel s ennek alábbi kifejtése nem vonatkozik az összes mozgópostai alkalmazottakra s jelesül nem a nyugdíjjogosultsággal kinevezett tisztviselőkre, valamint azokra a mozgópostásokra sem, akik ugyan nem tisztviselők, de a munkásbiztosítási törvény-adta baleseti kártalanításnak megfelelő nyugdíjigénnyel birnak. Az alkalmazottaknak ezt a két kategóriáját ugyanis az 1907. évi XIX. t.-c. 10. §-ának második bekezdése a balesetbiztosítási kötelezettség alól kivonja s ezért ezekre nézve az 1874. évi XVIII. t.-c. hatálya közfelfogás szerint is minden kételyen felül áll. A tisztviselők és a — habár nem tisztviselői állásban levő — jelzett nyugdíjjogosultak tehát baleseti kárukra és illetőleg ennek azon részére nézve, mely

nyugdíjigényük kielégítése után fedezetlenül marad, a vasuti vállalatnál épp úgy követelhetnek kártalanítást, mintha az 1907. évi XIX. t.-c. létre sem jött volna.

2. Főntebb feltett alakjában a szóban levő kérdés és jelzett megoldása csak az 1907. évi XIX. t.-c. életbe léptétől: 1907. július 1.-jétől—1910. augusztus 5-ig terjedő időben történt balesetekre vonatkozhatik, mert 1910. évi augusztus 6-án az összminiszterium 4.616 1910. M. E. sz. a. kelt rendelete alapján az összes állami alkalmazottak részére, akik addig baleset esetében a munkásbiztosítási törvény-adta baleseti járadék értékének megfelelő kártalanítást az államtól nem nyertek, a jövőben magától az államtól fognak ily kártalanítást kapni s ezzel a mozgópostások is az 1907. évi XIX. törvényekben szervezett balesetbiztosítás keretéből kivonattak.

Ennek dacára az 1910. évi augusztus 6-ika után történt és a jövőben történő baleseteknél is bizonyos vonatkozásban aktuálisak lesznek az alább kifejtettek. Minthogy ugyanis az állam a szóban levő összminiszteriumi rendelet szerint csak oly kártalanítást köteles a jelzett rendelettel a balesetbiztosítás köréből kivont balesetet szenvedett alkalmazottainak nyújtani, mint a minőnek adására az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt az 1907. évi XIX. t.-c. VII. fejezete kötelezi s így ez a kártalanítás is a legtöbbször csak épp oly fokban aránylagos (60%) lesz, mint a munkásbiztosítási törvény alapján járó, a kár többi részére nézve még mindig meg kell majd határozni a vasuti vállalat jogállását s jelesül azt, tartozik-e az a vasuti vállalat a mozgópostás részére az 1907. évi XIX. t.-c. VII. fejezetében meghatározott mérték erejéig az állam által adott kártérítést a teljes kártalanítás mértékéig kiegészíteni?

*

Két, noha egymással ellentétes, de egyaránt helytelen nézet érvényesült. Az egyik szerint a mozgópostásnak és illetőleg hozzátartozóinak vasuti baleseti kárát csak a vaspályavállalat tartozik megtéríteni; a másik szerint a balesetet szenvedett s illetőleg hozzátartozói csak az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztártól az 1907. évi XIX. t.-c. alapján járó kártalanítást igényelhetik, ellenben a vaspályavállalatnál — legalább azok, akiknek évi javadalmazása a 2.400 K-t meg nem haladja — semmit.¹⁾

A jelzett első nézettel könnyen végezhetni. Az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 20. pontja a postaüzemet belevonja a kötelező balesetbiztosítás körébe. A törvény 60. §-a értelmében a pénztári tagság a foglalkozásba való belépés napjával kezdődik s így független attól, eleget tett-e a munkaadó bejelentési kötelezettségének. A mozgópostások tehát mindaddig, míg őket a törvény 10. §-a adta feljogosítás alapján az összkormányi rendelet az országos mbs. és bb. pénztárnál való biztosítás keretéből ki nem vonta, e pénztár tagjai voltak s ettől baleseti kártalanítást követelhettek. Ez félreérthetetlen törvényes helyzet.

Tüzetesebb kifejtést igényel annak bebizonyítása, hogy helytelen a szóban levő másik jogi felfogás is, mely a Kuria némely határozatában is érvényesült s mely szerint a mozgópostás az 1907. évi XIX. t.-c. által megalkotott biztosítás keretébe vonatván be, 2400 K javadalmazásig az 1874.

¹⁾ Minthogy ugyanis az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-a értelmében az alkalmazottnak javadalmazása az orsz. mbs. és bb. pénztártól követelhető baleseti kártalanításnál csak évi 2.400 K összegig vétetik számításba, az iránt alig támasztható kétely, hogy azok, akik vasuti baleset következtében a jelzett összeget meghaladó javadalmazástól esnek el, javadalmazásuk 2.400 K-t meghaladó részének elvesztésében álló kárjuk erejéig a vaspályavállalatnál az 1874. évi XVIII. t.-c. alapján baleseti kártalanítást követelhetnek. Ellenben a javadalmazásnak azon 2.400 K-nyi részén belül, amelyet az országos mbs. és bb. pénztár a kártalanításnál figyelembe vesz, az eddig nyilvánított nézetek szerint az orsz. mbs. és bb. pénztár nyújtotta kártalanítás a balesetet szenvedett kártérítési igényét még abban az esetben is teljesen consummálja, ha ez a kártalanítás kisebb az elvesztett javadalmazásnál, mint a hogy a legtöbb esetben tényleg kisebb is. Pl. ha a 2.600 K évi javadalommal bíró, nem nyugdíjképes alkalmazott a vasuti baleset következtében teljesen munkaképtelenné válik, az uralkodó felfogás szerint csak az országos pénztár által figyelembe vehető 2400 K-án felül eső 200 K-át követelheti a vaspályavállalatnál, a többi évi 2400 K-nyi kárának megtérítésére vonatkozó igénye azonban az országos pénztártól nyerendő 60%-os, vagyis 1440 K-nyi járadékkal teljesen absorbeálódott. A cikkemben kifejtett álláspont szerint a mozgópostás részére a hiányzó (2400—1440=) 960 K erejéig is a vasútvállalatnak kell adni kártalanítást.

évi XVIII. t.-c.-adta kártalanításra nem számíthat. Ennek a felfogásnak uralomra jutása a mozgópostásokra nézve roppant hátrányos volna, mert míg a vasuti balesetekért való kártalanításról szóló törvény alapján 100⁰/₀-os, addig a munkásbiztosítási törvény 70—74 szakaszai értelmében vajmi ritka kivétellel csak részleges kártalanítást nyerhetni.

* * *

Az irányadó törvényes rendelkezések helyes értelmezése céljából mindenekelőtt egyfelől a vaspályák által okozott balesetekért való kártalanításról szóló 1874. évi XVIII. t.-c.-nek, másfelől az 1907. évi XIX. t.-c.-nek jellegét és egymáshoz való viszonyát kell szemügyre vennünk.

Az 1874. évi XVIII. t.-c. nem biztosítási, hanem tiszta kártérítési törvény. Nem is tartalmaz biztosítási elemeket, hanem pusztán a kárt okozó vállalat *egyéni* magánjogi kártérítési kötelezettségét veszi kiindulási elvnek. A beállott kárért pedig az 1. és 2. §§-ban megjelölt módon, vagyis a *teljes elégtétel* erejéig és nem pusztán bizonyos százalékban meghatározott részleges arányban ad kártalanítást. (» . . . . . ez által okozott károkért« » . . . . . vagyoni hátrányokat is tartozik kárpótolni« . . . . .)

Másik alapelve a vasúti baleseti kártalanítási törvénynek, hogy nincs tekintettel arra, munkaadó, vagy alkalmazott-e? — ez utóbbi esetben pedig kinek alkalmazottja az a személy, aki a vaspálya által okozott balesetet szenvedte? Általában bárkinek s illetőleg bárki hozzátartozójának biztosítja a vaspálya által okozott balesetért a kártalanítást, ha a törvény 1. §-ában felsorolt föltételek fönforognak, — vagyis akkor, ha a vaspálya-vállalatnak nem sikerült bebizonyítania, hogy a halált, vagy testi sértést elháríthatlan esemény (*vis major*), — vagy egy harmadik személynek elháríthatlan cselekménye, melyet a vaspálya-társulat megakadályozni képes nem volt, — avagy végre a meghaltnak, illetőleg sérültnek saját hibája okozta.

Kétségtelenné teszik ezeket a törvény rendelkezései s indokolása egyaránt.¹⁾

Egyfelől a személy-külömböztetés mellőzésének, másfelől a teljes kártalanításnak elveinél fogva ez a törvény azokat is kártalanítja, akik baleset esetére biztosítva vannak, vagy nyugdíjigénnyel bírnak, s jelesül, — mint ahogy ezt a joggyakorlat következetesen követte, — azoknak, akiknek kára a baleset következtében máshonnan érkező részleges elégtétel, pl. nyugdíj adása után még mindig részben megtérítetlen marad, ezen fedezetlenül maradt rész erejéig ad kártalanítást.

Ezekből következik, hogy mivel a munkásbiztosítási törvény csak aránylagos kártalanítást nyújt, az e törvény szerint biztosítottak abban az esetben, ha balesetükre a vasúti baleseti felelősségről szóló törvény 1. §-ának rendelkezései is reáillenek, az ezen utóbbi törvény által biztosított teljes kártalanítástól csak abban az esetben foszthatók meg, ha kimutatható, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. a rendelkezései alá tartozókra nézve az 1874. évi XVIII. t.-c.-et hatályon kívül helyezte.

Mielőtt azonban a munkásbiztosítási törvény rendelkezéseit szemügyre vennők, ezek helyes értelmezése érdekében a törvény előzményeinek, jellegének és céljának vizsgálatából kell kiindulnunk.

Az 1907. XIX. t.-c. telivérű közbiztosítási törvény. A balesetbiztosítás szempontjából sok egyéb indokán s jelesül azon alapcélján kívül, hogy a balesetet szenvedettnek, noha nem teljes, de közintézménnyel biztosított

¹⁾ A törvény indokolásából: (Országgyűlési irományok XII. K. 59—60. 1.) . . . . . »Nem új, eddig ismeretlen elveket akar törvényeink közé felvenni, hanem célja az *általános kártalanítási elvet* a vaspályák sajátos viszonyai mellett a külföldi törvényhozásnak e téren tett tapasztalatai alapján a jog és méltányosság fogalmainak megfelelőleg biztosítani.«

»A bíró arra is hivatva van, hogy *azon veszteséget, melyet a sértett a szerencsétlenség napjától haláláig keresetében szenvedett*, a körülmények és az elhalt foglalkozása tekintetbe vétele mellett a jog és méltányosság szerint állapítsa meg.«

»Az eltartási kötelezettség . . . . . természete a magánjogban gyökerezvén, a bíró ennek alapján az *okozott kár nagyságát* könnyen meghatározhatja.«

kártalanítást adjon, annak az intenciónak s az arra irányuló mozgalomnak köszöni létét, hogy a *munkaadók* üzemi balesetet szenvedett *alkalmazottait*, esetleg ezek családjának tagjait ne legyenek kénytelenek az általános magánjogi elvek szerint kártalanítani, mert ezzel sokszor elviselhetetlen teher hárulna rájuk. Hiszen a törvény létrejöttének történetéből tudjuk, hogy a balesetbiztosítás megalkotásához vezető áramlatnak a legerősebb lendületet a Kuria gyakorlatában beállott az a fordulat adta meg, amellyel a munkaadót veszélyes üzem folytatása esetében akkor is marasztalta alkalmazottjának baleseti kártalanításában, ha azt nem terhelte gondatlanság. Ez készítette a törvény létrejöttét eredményező akcióra a munkaadók összességét.

A *munkaadóknak az alkalmazottakkal szemben fennállott baleseti kártalanítási kötelezettségtől való mentesítésére* szolgál tehát az 1907. XIX. t.-c.

Hogy ez tény, azt a törvény 82. §-ának indokolása is igen szembezőköen emeli ki. (Indokolás 160 lap.) »A törvényjavaslat a kártalanítási kötelezettség tekintetében eltérő módon intézkedik aszerint, amint a kártalanítási kötelezettség a *munkaadót*, illetve *megbízottját*, vagy pedig *harmadik személyeket* terheli. A *harmadik személyeket terhelő kártérítési kötelezettséget* nevezetesen a *törvényjavaslat teljesen érintetlenül hagyja*, úgy hogy ebben a tekintetben a *harmadik személyeket kötelező kártérítésre nézve a magánjog szabályai az irányadók.*« »Ezzel szemben a törvényjavaslat a *munkaadók*, illetve *megbízottaknak* kártérítési felelősségét csak bizonyos korlátok között állapítja meg. És pedig azért, mert a *munkaadó* a balesetbiztosítási szövetkezetbe épen azért vonatik be, hogy attól a kártérítési kötelezettségtől, mely őt az alkalmazottait ért baleset után a magánjogi szabályok értelmében terheli, mindazon esetekben mentesítsék, midőn a *munkaadót* szándékosság vagy súlyos beszámítás alá eső vétkes gondatlanság nem terheli.«

Az országgyűlés mind a két házában a törvényjavaslatnak ekként megokolt 82. §-át felszólalás nélkül elfogadták. Bajosan érvelhetni tehát azzal, hogy a törvényhozás más álláspontra helyezkedett, mint aminőre a törvényjavaslatot s indokolását összhangzóan elkészítő kormány.

Ezekből nyilvánvaló, hogy a törvényhozás is — az indokolás szavaival élve — »a *harmadik személyeket terhelő kártérítési kötelezettséget* ... teljesen érintetlenül (helyesebben épségben) hagyta.«

Ugyanehhez a tételhez vezet el annak a gazdasági s vagyoni jogi alapnak vizsgálata is, amelyen a munkaadónak a kártérítési kötelezettség alól való mentesítése nyugszik. Gazdasági szempontból ugyanis azon a tényen alapul ez a mentesítés, hogy a munkaadó ezt a kötelezettségét az 1907. évi XIX. t.-c. alapján való biztosítással és jelesül az e biztosításért fizetett járulékkal megváltotta. Ez a járulék a kártérítési kötelezettség alól való szabadulásnak ára.

Aki valamely balesetet szenvedettnek irányában magánjogilag fennálló baleseti kártalanítási kötelezettségét az annak biztosítása fejében fizetendő járulék terhével meg nem váltotta, annak mily alapon szűnt volna meg a kártérítési kötelezettsége? ...

Minthogy pedig a vasuti vállalatok a vonalaikon szolgálatot tevő mozgópostásokért biztosítási terhet nem viselnek, e vállalatoknak az 1874. évi XVIII. t.-c. által előirt baleseti kártalanítási kötelezettsége legfeljebb az esetben szűnt meg, ha ezt az 1907. évi XIX. t.-c. valamely általános vagy részleges rendelkezése kifejezetten parancsolja. Nagyon helyesen hangsúlyozta azt dr. Szladits, hogy »meglévő jogokat csak világos törvényszó kobozhat el!«

* * *

Kifejezetten a munkásbiztosítási törvény a vasuti balesetekért való kártalanításról szólót sehol sem abrogálta. Igen tekintélyes helyről hang-

zott el azonban az a vélemény, hogy a munkásbiztosítási törvény 82. §-ának harmadik bekezdése ellenkező rendelkezéssel, implicite szüntette meg a szóban lévő kártalanítási kötelezettséget s jelesül a többi közt a vasútnak az 1897. évi XVIII. t.-c. alapján egyúttal a mozgópostással szemben is fennállott kötelezettségét.

Vegyük szemügyre ezt a bekezdést. E szerint »a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos« a szóban levő törvény értelmében biztosítottakkal, vagy hozzátartozóikkal szemben balesetből kifolyólag pusztán csak akkor tartozik kártérítéssel, ha jogerős büntetőbírói ítélettel a munkaadónak vagy megbizottjának szándékossága, vagy a törvény 81. §-ában említett gondatlansága nyert megállapítást.

A m. kir. Kúria a fentebb idézőjel közé foglalt kitételből, mely a munkaadónak a kártalanítási kötelezettségtől való mentesítését az »üzemtulajdonos«-ra is kiterjeszti, némely határozataiban arra következtet, hogy az 1907. XIX. t.-cikk hatályba lépte óta a vasuti üzem tulajdonosa csak a szóban lévő 82. §-nak első bekezdésében jelzett esetben, vagyis csak akkor tartozik a mozgópostásnak baleseti kártalanítással, ha jogerős büntetőbírói ítélettel megállapítást nyert, hogy a vasuti vállalat, vagy oly megbizottja, akinek eljárásáért felelősséggel tartozik, a balesetet szándékosan vagy az 1907. XIX. t.-c. 81. §-ának második bekezdésében említett gondatlansággal idézte elő.

E nézet szerint tehát az »üzemtulajdonos« nemcsak azokkal szemben részesülne a 82. §. adta előjogban, akikért a biztosítási járulékot fizeti, de minden biztosítottal s illetőleg hozzátartozóival szemben.

* * *

A kifejtettek közül kitűnőleg ez a felfogás a törvény történeti előzményeivel, céljával és gazdasági alapjával össze nem egyeztethető. Az kétségtelen azonban, hogy a szóban lévő szakasz szövege egymagában, a törvény egész rendszeréből kiszakítottan, erre a nézetem szerint téves értelmezésre nyit utat, mert általában, megszorítást tartalmazó jelző nélkül alkalmazza ezt a kitétel: »üzemtulajdonos«.

Mégis már magából ebből az elszigetelt szövegből is kiérezhető, hogy e helyen az »üzemtulajdonos« nem = »minden üzemtulajdonos«.

Ha a törvényhozó minden üzemtulajdonost kívánt volna mentesíteni, ezt így is, a »minden« jelzőnek kitételével kiemelhetné volna, avagy legalább is az »üzemtulajdonos« szót toldás nélkül használta volna. De a törvény így szól: »munkaadó, illetve üzemtulajdonos«, vagyis = a munkaadóval azonos szempontok alá eső másik személy, aki nem más, mint a balesetet szenvedettért szintén biztosítási díjat fizető, önkényt biztosító üzemtulajdonos.

Miért került ugyanis bele a 82. §. szövegébe az a kitétel: »illetve üzemtulajdonos«?

Dr. Szladits Károly a munkásbiztosítási törvény alkalmazásánál az egész joggyakorlatra kétségtelenül elhatározó hatású, említett cikkeinek egyikében meggyőzően hangsúlyozza, hogy az »üzemtulajdonos« kitétel magyarázó hozzátétel a »munkaadó« fogalmához, mely helyreállítja a kapcsolatot a 82. §-ban foglalt szabály és a 22. §. szabálya közt. (L. I. évf., I. sz., 4. lap).

Ezenkívül azonban a szóban lévő kitételnek még egy indokát látom s ebben eltérek az ismételten nevezett kiváló cikkíró álláspontjától. Ez az indok a törvénynek egyik korábbi rendelkezése: a 8. §. c) pontja, mely az üzemtulajdonosoknak velük alkalmazotti viszonyban nem álló személyek biztosítását is megengedi.

* * *

Midőn t. i. a törvény a korábbi 8-ik §-ban az üzemtulajdonosokat oly személyek biztosítására is feljogosította, akik üzemükben rendszeresen,

vagy hivatásszerűen megfordulnak, véleményem szerint természetesen utóbb arról is kellett gondoskodnia, hogy ezek az önkéntesen biztosító üzemtulajdonosok az elvállalt biztosítási teher fejében viszont ugyanazt az előjogot nyerjék az ily biztosítottaknak baleseti kártalanítási igényével szemben, mint aminőt ugyanolyan teher ellenében a munkaadóknak alkalmazottaik irányában adott. Egyedül így felel meg az osztó igazságnak s az érték és ellenérték egyensúlyának és csak így következetes. Ha ugyanis helyes, mint ahogy tényleg helyes és a közfelfogásnak is megfelel, hogy az alkalmazottnak szempontjából elfogadható s megnyugtató módon egyenlítette ki a törvény az egymással szemben álló érdekeket az által, hogy csak 60%-os kártalanítást ad ugyan a magánjogi elv szerint járó 100%-os helyett, de viszont megfelelő ellenértéket nyújt a biztosítottak abban az előnyben, hogy kártalanítási igényét könnyen, ingyen és biztos sikerrel érvényesítheti, holott előbb csak a megpróbáltatások kálváriáján át, drágán, sőt akárhányszor egyáltalában nem érvényesíthette, mert fizetésektelen volt az üzemtulajdonos, — akkor elfogadható s megnyugtató az a kölcsönös megalkuvásszerű kiegészítés mindazokra nézve, akiket az üzemtulajdonos a törvény 8. §-ának b) és c) pontjaiban foglalt feljogosítás alapján önként biztosít, vagyis az üzemben rendszeresen vagy hivatásszerűleg megfordulókra nézve is.

De magából a törvény szerkezetéből is erre a felfogásra merithető érv. Midőn ugyanis a törvény 8. §-ának egyfelől b) pontjában a biztosítási kötelezettség alá nem eső alkalmazottaknak, másfelől c) pontjában az üzemben rendszeresen és hivatásszerűleg megforduló más személyeknek irányában ad az üzemtulajdonosnak önkéntes biztosítási jogot anélkül, hogy az ezen két biztosításért a baleseti kockázat terén járó előnyök között bármely rendelkezésében is különböztetést tenne, nyilvánvalóan arra a legközvetlenebb törvényt magyarázatra utal, hogy a törvényhozó nem is kívánt a két biztosítás jogkövetkezményei között különbséget statuálni. (Ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet.)

Ellenkező esetben vagy a törvény előkészítése folyamán a javaslat indokolásában, vagy a törvény országgyűlési tárgyalásának során szó esett volna arról, hogy különbséget kell tenni az alkalmazottak s üzemlátogatók biztosításának következményei között, annál is inkább, mert Németországban is, — némely német jogász ellenkező véleménye dacára, — az az uralkodó jogállapot, hogy az önkéntesen biztosító üzemtulajdonos is élvezi a munkaadó részére biztosított jogi helyzetet. Feltételezhető ugyanis, hogy abban az esetben, ha a törvény előkészítői s megalkotói az előttük leginkább követett német jogrendszerrel eltérni kívántak volna, ezt valamelyes kifejezésre juttatták volna.

Ezeknél fogva látom úgy a törvényhozó akaratát, hogy midőn az üzemtulajdonost az üzemben rendszeresen, vagy hivatásszerűleg megforduló nem alkalmazottak önkéntes biztosítására feljogosította, nem pusztán az országos pénztár által baleset esetében kifizetendő kártalanítás erejéig való mentességet eredményező, olcsó szavatossági biztosításra kívánt neki módot adni, hanem teljesen *ugyanabban a jogelőnyben is akarta őt részesíteni, mint a munkaadót.* Az önkéntesen biztosító is a biztosítási teher vállalása fejében nem pusztán az országos mbs. és bb. pénztár által fizetett járadék, hanem az ezen pénztár által a kártalanításnál figyelembe vett maximális 2.400 korona javadalmazás határáig kívánta a baleseti kártalanítástól mentesíteni. Tehát az önkéntesen biztosított üzemlátogató is nézetem szerint legfeljebb azon kárának megtérítését követelheti az üzemtulajdonostól, mely javadalmazása 2.400 koronát meghaladó részének elvesztése következtében állott elő, ellenben a 2.400 koronányi javadalmazáson belül pusztán az országos pénztár nyújtotta aránylagos kártalanítással kénytelen megelégedni.

Nem képes e nézetemtől eltéríteni annak az ellenvetett érvnek meg-

fontolása, hogy mivel az üzemlátogató tudtán kívül is biztosítható, a vázolt értelmezés mellett könnyen ki lehetne őt játszani, amennyiben egyfelől egyéni felfogás dolga, ki fordul meg rendszeresen vagy hivatásszerűleg valamely üzemben, — másfelől az üzemtulajdonos által történt biztosításról esetleg mit sem sejtő üzemlátogató az országos mbs. és bb. pénztár ellenében az elévülési időn belül igényt sem támaszt s így, míg az üzemtulajdonos ellenében az általam követett törvényt magyarázat alapján, addig az országos pénztárral szemben elévülés következtében esik el a kártalanítástól.

Az egyéni felfogás jogcsorbító túltengése ellen ugyanis a birói gyakorlat van hivatva védelmet adni azzal, hogy a legnagyobb szigorral és gondossággal kutassa s megállapítsa, mikor fordul meg valaki valamely üzemben rendszeresen, vagy hivatásszerűleg? Mert noha tény, hogy rugalmas fogalmak a »rendszeresen«, meg a »hivatásszerűleg« mégis meg lehet ezek tartalmát következetes birói gyakorlattal határozni. De valamilyen perdöntő tény megállapításának nehézsége különben sem befolyásolhatja a törvény értelmezését.

Az elévülés esélyeinek mérlegelésénél nem hagyható ugyan figyelmen kívül, hogy a törvény akkor, mikor 84. §-ában a baleset esetére biztosított üzemben előforduló minden balesetnek úgy a ker. mb. pénztárnál, mint a rendőri hatóságnál való bejelentést elrendeli s e köteletség elmulasztását a 190. §. e) pontjában kihágási büntetéssel torolja meg, csak a *munkaadót* vagy *megbizottját* említi.

Mindamellet, aligha téves az a meggyőződés, hogy mivel a törvény kérdéses rendelkezésének szövege nem pusztán annak a balesetnek bejelentését teszi kötelességgé, amelyben valamely alkalmazott sérült meg, hanem »a biztosított üzemben előforduló minden baleset«-et mond bejelentendőnek, parancsának körébe, az önként biztosított üzemlátogató megsérülésével járó baleset bejelentésének kötelességét is belevonta.

Az üzemtulajdonosnak ebből a törvényből lekövetkeztethető, de a saját érdekében is lévő baleset-bejelentési kötelezettségében is megvan tehát egyik biztosítéka annak, hogy az önkéntesen biztosított hozzá jut az országos pénztár által adandó kártalanításhoz, mert hiszen a bejelentést automatické követi a törvény VIII-ik fejezetében előírt baleset-kártalanítási eljárás, melynek mozzanatai között szinte lehetetlen a sérültnek s illetőleg a kedvezményezetteknek az önkéntes biztosítás megtörténtéről fel nem világosodniok. De ha az üzemtulajdonos a balesetnek bejelentését is, a biztosítottnak az önkéntes biztosításról való értesítését is elmulasztja, még akkor is megvan a balesetet szenvedett részére nyújtandó elégtételnek a módja éppen a mulasztás következtében keletkező s dr. Szladits Károly által is említett obligatio ex delicto-ra alapított regressus útján.

Hogy a törvény a nem alkalmazottak érdekét az üzemtulajdonos által való biztosítások körül elkövethető visszaélések ellen tüzetesebb biztosítékokkal nem óvja, ebben a tényben sem látom annak igazolását, hogy az üzemtulajdonos által önként biztosított üzemlátogató részére több jogot kívánt volna a törvény fönnhagyni, mint az alkalmazott részére.

Az önként biztosító üzemtulajdonos jogállására nézve tehát — a kifejtettek közül kitűnően — helyesnek tartom azt a kifogásolt joggyakorlatot, amelyet a Kúria 5.322/1908. és 1.529/1909. p. sz. ítéleteivel inaugurált.

* * *

Visszatérve most már a 82. §. szövegének értelmezéséhez a kifejtettek után nyilvánvalóan csak az lehet a végső következtetésem, hogy mivel a törvényhozó az önkéntesen biztosító s a biztosítási díjat a munkaadóval egyenlően fizető üzemtulajdonost ugyanabba a helyzetbe kívánta juttatni, aminőben a munkaadót részesítette, azért nem elégedhetett meg a

82. §. harmadik bekezdésében, melyben a biztosítás terhét viselőknél a baleset-kártalanítási veszély tekintetében való jogállását meghatározza, csak e kitéttel: »munkaadó«, hanem hozzá kellett tennie az »illetve üzemtulajdonos«-t.

Bizonyos, hogy ezzel az intézkedésével átlukasztotta a törvénynek azt a fentebb kidomborított és a törvény indokolásában is hangsúlyozott alapelvét, hogy a biztosítással a munkaadó kártérítési kötelezettségének megváltását célozza. Az önként biztosítónak javára azonban ki kellett terjeszteni a törvény jótéteményét. Ez a kivétel megokolt és igazságos, de mint minden kivétel szorosán magyarázandó.

Kétségtelenül világosabb volna a törvény, ha az »üzemtulajdonos« mellé ezt a jelzőt »önként biztosító« tette volna, avagy utána zárjelben a 8. §. c) pontjára, esetleg 22. §-ára utalt volna.

A mostani esetleg kifogásolható szövegezés sem ad azonban kellő alapot annak az igazságtalan joggyakorlatnak kifejlődésére, mely szerint minden üzemtulajdonos, minden, vagyis nem az ő, hanem másnak terhére biztosítottal szemben is részesül a szóban levő 82. §. harmadik bekezdésében körülírt mentességben.

Nem lehet elég hangosan tiltakozni azon, a fentebbiekből kitűnőleg meg nem álló, jogfosztó törvényt magyarázat ellen, hogy a biztosítási kötelezettség alá eső egyén minden üzemtulajdonossal szemben s jelesül a mozgópostás a vaspályavállalattal szemben elesett a teljes kártalanítástól, mely részére az általános magánjogi elvek, — és illetőleg a vasutvállalattal szemben az 1874. évi XVIII. t.-c. értelmében jár.

Azt az ennek az álláspontnak védelmére egyedül felhozható, tekintélyes helyről eredő s igen érdekes és tetszetős, de tarthatatlan érvet, melyet a szövetkezeti kölcsönösségből, vagyis abból magyaráztak le, hogy a biztosítási szövetkezetben résztvevők teherviselése az idegen üzemekben történt balesetektől és nevezetesen az ezen balesetek által előidézett terhek mennyiségétől is függ, dr. Szladits Károly cikke meggyőzően cáfolta meg.¹⁾

Nekem is az a nézetem, hogy még a baleseti biztosítás terheit a felosztási és kirovási rendszer szerint viselő üzemtulajdonosok biztosítási ügyletei sem nélkülözik teljesen az ügyleti egységiséget. Akár részben kényszer-ügyletek, akár teljesen önkéntesek, de külön ügyletek. X. alkalmazott munkaadója az alkalmazás tényével, az Y-t önkéntesen biztosító üzemtulajdonos az önkéntes biztosítás tényével ezen jelzett személy biztosítási ügyletének válik részesévé. Noha ez az ügylet a szövetkezeti közösségnél fogva nem is független mások üzemének biztosítási és baleseti körülményeitől, mert hiszen ára ezen körülményektől s jelesül attól is függ, mennyi baleseti kártalanítási terhet vontak maguk után a más üzemekben történt balesetek, ez mégsem változtat azon a tényen, hogy minden üzemtulajdonos mégis csak azok biztosításának árát fizette meg, akik törvény szerint kötelezően biztosított alkalmazottai, vagy akiket önkéntesen biztosított.

Minthogy pedig ezért csak ezen jelzett személyek biztosítója az üzemtulajdonos, csak ezen saját terhére biztosítottakkal szemben fennállott kártalanítási kötelezettségétől szabadult meg.

Az érték és ellenérték egyensúlyának sem felelne meg, ha az egyik alkalmazottal bíró s ezért vajmi csekély baleseti járulékkerhet viselő üzemtulajdonos ezen teher fejében az üzemében esetleg megsérülő — de mások terhére kötelezőleg, esetleg mások által önkéntesen biztosított — bármily nagyszámú személy kártalanításától szabadulna mások teherviselésének árán.

¹⁾ E folyóirat I-ső számának 9. és 10. lapjain.

Az iparfelügyelők tevékenysége az 1909. évben.

Irta: **Hlavács Kornél**, miniszteri titkár-bíró.

I.

Előttem fekszik a vaskos kötet, mely közel kilencszáz oldalon számol be a magyar királyi iparfelügyelők 1909. évi tevékenységéről. Aki ismeri a magyar iparfelügyelők helyzetét: azt a felelősségterhes, hatalmas ügykört, mely vállakra nehezedik, azokat a folytonos izgalommal járó, testet és lelket megőrlő fáradságokat, melyeket sokoldalú feladataik elvégzése közben le kell küzdeniök, aki ismeri azt a bántó közönyt, melylyel úgy az érdekeltek részéről, mint a támogatásukra hivatott különböző rendű és rangú hatóságok részéről is lépten-nyomon szemben állanak, aki ismeri azt a lemondást, melylyel ők a nyugalmasabb viszonyok között kisebb felelősség mellett dolgozó más tisztviselők aránytalanul jobb hivatali előhaladását kísérik, — az bizonyos jóakaró elfogultság nélkül e könyvet kezébe nem veheti.

Alig van más olyan állami tisztviselő, kitől ügyköre oly széleskörű ismereteket, annyi oldalú folytonos elméleti tanulmányt és bő gyakorlati tapasztalatokat, olyan tapintatos reprezentálóképességet, annyi kezdeményező tehetséget és kitartást követelne meg, mint amennyit a hivatalnoki ranglétra legalacsonyabb fokain veszteglő magyar iparfelügyelőtől az ő ügyköre megkíván. Azoknak az ismereteknek megszerzésére, amelyekre tevékenységének csak egy részén, úgymint a telepengedélyezési tárgyalásokon, a gyárvizsgálatoknál és a balesetvizsgálatok alkalmával szüksége van, alig elég egy emberöltő. Szava elhatározó súlylyal esik a mérlegbe; kell tehát, hogy a törvények és rendeletek pontos ismeretén kívül olyan technikai és higiéniai készséggel rendelkezzenek, melynek alapján az ő szakértői véleménye az egymással küzdő ellentétes anyagi és életbevágó érdekek mérlegelésének elfogulatlan és biztos mértékét képezhesse.

Ha az iparfelügyelőnek semmi más teendője nem volna, mint a telepengedélyezési tárgyalásokon részt venni, az ipartelepeket munkásegészségügyi és balesetelhárítási szempontból megvizsgálni, végül a balesetvizsgálatokon a balesetek okait kikutatni, ezekre rámutatni és hasonló balesetek elhárítására alkalmas intézkedéseket megtenni, akkor is elég nehéz volna a feladata. Ámde hatásköre ezeken kívül kiterjed az iparfelügyelőkről szóló 1893. évi XXVIII. törvénycikk 13. §-a alapján az iparfejlesztési teendők végzésére is, továbbá eljárni tartozik mindazon ipari ügyekben, melyekkel akár külön törvény, akár rendelet az iparfelügyelőket bizza meg. E törvényszakaszra támaszkodva azután sűrűn egymásután megszülettek a miniszteri rendeletek, melyek alapján az iparfelügyelőnek kell végeznie a gőzkazánok víznyomású próbáját, e kazánok belső vizsgálatát, üzemének ellenőrzését, az acetilénfejlesztő-készülékek vizsgálatát, igazolni kell a benzinmotorral dolgozó kisiparosoknak adómentes, kedvezményes árú benzinre jogosultságukat, tagja a gőzkazánfűtők és gőzgépkezelők vizsgálobizottságának, stb.

Azt hihetnők, hogy mind e rendeletek azért láthattak napvilágot, mert az iparfelügyelőt a már említett törvény által eredetileg reáruházott kettős kötelessége: a gyárvizsgálatok megtartása és az iparfejlesztési teendők eléggé igénybe nem veszik. Ha azonban az iparfelügyelők évi jelentéseit átnézzük, arra a meglepő eredményre jutunk, hogy az intézmény fennállása óta e két főkötelességének két-három kerületi iparfelügyelő kivételével a többi nem tudott és nem tett sohasem eleget.

Az iparfelügyelői vizsgálat ugyanis kiterjed »mindazon gyárakra, illetve ipari telepekre¹⁾, melyekben valamely elemi (gőz-, gáz-, víz-, szél-,

¹⁾ Az 1893. év XXVIII. t.-c. 15. §-ának szövege szószerint.

hő-, lég-, elektromos-) erő által hajtott erőgép van alkalmazásban, vagy amelyekben bár erőgép nem működik, de legalább 20 alkalmazott rendszerint foglalkoztatottak.« Iparfelügyelői vizsgálat alá esnek továbbá a mezőgazdasági és erdei, tej, sajt, vaj és selyemtermeléssel kapcsolatos ipari telepek is. Amennyiben erőgéppel vagy gőzkazánal dolgoznak, végül a robbanószerkezet gyártó és feldolgozó, gyúszerkészítő, ásványolajfinomító, fémöntő, pörkölő és agyagárúégető kemencékkel dolgozó, csontégető, csontfehérítő, csontfőző, csontzúzó, faggyúolvasztó, len- és kenderáztató, ronggyújtó és osztályozó és egyéb vegyészeti gyárak és telepek tekintet nélkül arra, hogy hány munkást foglalkoztatnak és erőgéppel dolgoznak-e vagy sem. E telepeket az iparfelügyelő a törvény értelmében évenként legalább egyszer tartoznék megvizsgálni, holott ez még az 1909. évben sem történt meg, pedig ez év alatt 1.150 gyárvizsgálattal többet tartottak, mint az előző évben. Országos, összesítő kimutatást, sajnos, nem találtam arról, hogy az ország területén hány iparfelügyelői vizsgálat alá eső telep van és ebből hány vizsgálatot meg, azonban az egyes iparfelügyelői jelentésekből kitűnik, hogy aránylag sok telep maradt vizsgálatlanul.

A székesfővárosi iparfelügyelő 1.450 telep közül 1.068 telepet vizsgált meg. Vizsgálatlanul maradt tehát a fővárosban 382 ipartelep, vagyis 22°/_o. Az aradi iparfelügyelő 349 telep közül 324 telepet vizsgált meg, de 48 iparteletet olyan időben, amikor azok üzemén kívül állottak. A brassói iparfelügyelő 197 telep közül 181 helyen tartott vizsgálatot, de megjegyzi, hogy a kisebb vizimalmokat és egyéb telepeket nem számította a megvizsgálendő gyárak közé, mert az ő álláspontja szerint az iparfelügyelet egyelőre csak a gyárparra terjed ki, ám a törvény szavai szerint e telepek tényleg iparfelügyelői vizsgálat alá tartoznak.

A szabadkai iparfelügyelő jelentéséből az ott található ellentmondások folytán az adatokat kivenni nem lehet. Jelentésének első oldalán azt mondja, hogy 1909. év folyamán 640 telep, az összes telepek 84°/_o-a vizsgálatot meg. A második oldalon ebből már enged és ezt írja: »491 gyár vizsgálatot meg egyszer, 48 kétszer és 4 háromszor, 10 éjjel; összesen tehát 599 gyárvizsgálat végeztetett.« A jelentés negyedik oldalán helyet foglaló kimutatás szerint 543 gyár vizsgálatot meg.

A szatmárnémeti iparfelügyelő 300 telepen összesen 165 vizsgálatot tartott. Nem vizsgált meg tehát 135 telepet és megemlíti, hogy a kerületben ezeken kívül még van több száz vizimalom, mely vizsgálatlanul maradt.

Az iparfelügyelők egy része nem mondja meg, hogy kerületében hány telep maradt gyárvizsgálat nélkül. Mások csupán általános megjegyzéseket tesznek pontos szám feltüntetése nélkül. Az iparfelügyelők fele pontos számokat ad, amelyeket összesítve kitűnik, hogy *e 21 iparfelügyelői kerületben 1.157 telepen maradt el az évi vizsgálat, nem számítván ide a még soha meg nem vizsgált és az iparfelügyelői törzskönyvekből jórészt hiányzó néhány ezer vizimalmot, szélmalmot, tégláégetőt stb.*¹⁾

Vannak szakemberek, akik e telepek rendszeres iparfelügyelői vizsgálatát fölöslegesnek tartják. E kérdés tárgyalásába e helyen most nem kívánok mélyebben bebocsátkozni, de egyrészt meg kell jegyezni, hogy e szakemberek nagy része az összes iparfelügyelői vizsgálatokat haszontalanoknak és célra nem vezetőkné tartja, másrészt az én véleményem szerint e kérdés eldöntésénél az 1893. évi XXVIII. törvénycikk rendelkezése mérvadó. Amíg a törvény azt rendeli, hogy az ipartelemek évenként megvizsgálandók, addig e rendelkezésnek eleget is kell tenni.

Az iparfelügyelőkről szóló törvény továbbá elrendeli, hogy az iparfelügyelő a gyárvizsgálatok alkalmával különösen ügyeljen arra, vajjon a telepen »mely balesetek fordultak elő s minő következményeik voltak«. (14. §. 3. pontja.) Hogy e feladatának az iparfelügyelő megfelelhessen, a

¹⁾ Az összes iparfelügyelők 1909. év folyamán 9.433 telepet vizsgáltak meg, tehát 1.150 teleppel többet mint 1908. évben, amikor csak 8.283 telep került vizsgálat alá.

törvény előírta, hogy az iparfelügyelet alá tartozó telepek tulajdonosai, illetve munkaadói az ipartelegen előfordult minden balesetet, mely egy vagy több alkalmazott megsérülését vonta maga után, a baleset megtörténtét követő 48 óra alatt az illetékes iparfelügyelőnek bejelenteni kötelesek.

A betegségyezéstről és balesetbiztosításról szóló 1907. évi XIX. törvény cikk 84. §-a azonban a biztosítási kötelezettség alá eső üzemek munkaadóit e bejelentési kötelezettség alól felmentette és elrendelte, hogy e munkaadók a baleseteket az elsőfokú rendőrhatalosnál és a kerületi munkásbiztosító pénztárnál jelentsék be. Az iparfelügyelő ennek folytán csupán azon balesetekről értesül, amelyeknél a munkás halálos vagy 10⁰/₀-nál nagyobb állandó munkaképességcsökkenéssel járó, vagy tíz héten túl gyógyuló sérülést szenvedett. Ha a munkás sérülése 10 héten belül gyógyul és munkaképessége nem csökkent legalább 10⁰/₀-kal, az iparfelügyelő a balesetről nem is értesül. Általában pontos adatokat csak azon balesetekről szerezhet be, amelyek rendőri vizsgálatán részt vesz. Az 1909. év folyamán az ország 41 iparfelügyelője mindössze 639 balesetvizsgálaton vett részt, pedig az év alatt több, mint 22.000 baleset történt.¹⁾ E számok mutatják, hogy az iparfelügyelő az óvintézkedések elrendelésénél csaknem kizárólag technikai ismeretei alapján kénytelen eljárni. Ez pedig nagy hiba. Nemcsak azért, mert az iparfelügyelők egyrésze még kezdő és gyakorlati tapasztalataira nem támaszkodhatik, hanem azért is, mert minden nagyobb ipartelegen vannak olyan veszélyes helyek, melyek az iparfelügyelő figyelmét elkerülik.

Megfelelő intézkedés kellene tehát az iránt, hogy az iparfelügyelők a baleseti jelentéseket mind, kivétel nélkül, megkaphassák. E kérdést meg lehet oldani a munkaadók újabb megterhelése nélkül is. Amikor 1908. év folyamán a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a kolozsvári munkásbiztosító pénztár önkormányzati szerveit feloszlatta és a pénztár vezetését a hivatal megbízásából átvettem, e kérdést úgy oldottam meg, hogy az összes baleseti jelentéseket beérkezésük után azonnal átküldöttem a kerületi iparfelügyelőnek, ki a szükséges adatokat kijegyezte és a jelentéseket újból visszaküldötte. A kolozsvári munkásbiztosító pénztár e gyakorlatot azóta is folytatja. A kolozsvári iparfelügyelő jelentése szerint a pénztár a múlt év folyamán 506 baleseti jelentést küldött át, holott a két szomszédos vármegyéből, mely más pénztárak területéhez tartozik, csak 17—17 balesetről értesült, részben gyárvizsgálat közben, részint pedig a kir. ügyészségnek véleményt kérő megkereséseiből.

Az iparfelügyelői gyárvizsgálatok alapossága és céltudatossága érdekében ezen ügyet tehát valami módon sürgősen rendezni kell.

II.

Az iparfelügyelő másik fontos hivatása a törvény értelmében az, hogy az *iparfejlesztési teendőkben* közreműködjen. A törvény e közreműködést részletezi is a következőképpen: Az iparfelügyelő a telepeket nyilvántartja, a kerületében levő ipari és gyári alkalmazottak helyzetéről és bérviszonyairól statisztikai adatokat gyűjt, azokat rendszeresen kiegészíti és nyilvántartja; sztrájkok és kizárások (törvény szavai szerint »összebeszélések«) alkalmával bizonyos esetekben közbenjár; a kerületében levő összes ipari tanműhelyeket időnkint megvizsgálja, azokat ellenőrzi; az alsófokú ipari (tanonc)-iskolákban időnkint megjelenik és a tanítás menetét ellenőrzi; felügyeli az állami támogatásban és állami kedvezményekben részesülő gyárat az iránt, vajjon a támogatás vagy kedvezmény feltételeit teljesítik-e; végül közreműködik a háziipar fejlesztésénél.

Ha az évi jelentésben kutatjuk, vajjon ezen iparfejlesztési feladataikat

¹⁾ Az 1909. évi balesetekről pontos statisztikánk még nincs. Eddig csupán az 1907. évi baleseti jelentések dolgoztattak fel. A könyvpiacra is megjelent statisztika szerint már 1907. év folyamán 22.000 balesetet jelentettek be. Azóta pedig az adatgyűjtés tökéletesbedett.

az iparfelügyelők miképpen teljesítették, ismét kitűnik, hogy a törvény rendelkezései legnagyobb részét végre nem hajtották. Az iparfelügyelők egymásután hivatkoznak arra, hogy a kis telepek gyári törzskönyvükből hiányoznak; jelentéseikben az ipari és gyári alkalmazottak bérvizonyairól statisztikai adatokat nem közölnek, mindenesetre azért, mert adatokkal egyáltalában nem is rendelkeznek; az összebeszélések alkalmával a békítésnél igen ritkán ugyan, de néha mégis közreműködnek anélkül, hogy az alkalmazottak bérvizonyaira vonatkozó pontos statisztika rendelkezésükre állana; az ipari tanműhelyek a jelentés tárgymutatójában mint címszó sem szerepelnek, jeléül annak, hogy egyetlen iparfelügyelő sem tesz azokról említést, mert az időszakos vizsgálatokat sem tartotta meg; hasonló rövidséggel végeztek az ipari (tanonc-) iskolákkal; végül látjuk, hogy az állami segélyben részesülő gyárakról, továbbá az állami kedvezményekről az igen hiányos tárgymutató szerint csupán egy-egy, de tényleg több iparfelügyelő, a háziiparról pedig három iparfelügyelő tesz említést néhány sorban.

Óriási tévedés tehát az a már köztudatba átment hiedelem, hogy az iparfelügyelők azért nem érnek rá a tulajdonképeni iparfelügyeleti teendőket elvégezni, mert iparfejlesztési teendőkkel túlhalmoztattak.

A budapesti ipari főfelügyelő maga is mondja bevezető soraiban, hogy az iparfelügyelőknek különleges megbízásaik ritkán voltak és ez az év egyébként sem volt alkalmas nagyobb iparfejlesztési munkálatokra.

Az iparfelügyelők iparfejlesztési tevékenysége, mint azt a jelentésekből láthatjuk, tisztán arra szorítkozott, hogy a miniszteriumba érkező állami segélyt és kedvezményt kérő folyamodványok alapján rendes gyárvizsgálatok közben helyszíni szemlét tartottak és véleményt mondtak. Ez pedig egyáltalában nem nagy munka. A budapesti iparfelügyelőség kilenc főből álló személyzetére például összesen csak 279 ilyen ügy jutott.

Az iparfelügyelők túlterheltségét tehát más okozza. Első sorban a gőzkazánpróbák és belső vizsgálatok, valamint az ezekkel járó nagy írásbeli munka. Az iparfelügyelői kar e feladatának nagy pontossággal tesz eleget és, ha a kolozsvári iparfelügyelő értesülései megfelelnek a valóságnak, alig van kilátás arra, hogy e teher az iparfelügyelők vállairól hamarosan levétesse. A kolozsvári iparfelügyelő ugyanis azt írja, hogy az országos kazánvizsgáló egyesület megalakulás céljából csatlakozásra hívta fel kerületének gőzkazántulajdonosait, azonban »a kibocsátott felhívás — mint az előrelátható volt — a kerületben semmi visszhangra nem talált; e kerületből egyetlen kazántulajdonos sem jelentkezett a szövetségbe való belépésre«.

Az iparfelügyelő túlterheltségének másik oka a sok adminisztratív írásbeli munka.¹⁾ Kezelőszemélyzete nincsen. Az irnoki teendők végzésére olyan csekély átalányt kap, melyből állandó irnokot tartani nem lehet. Mire az irnokul fogadott fiatal gyereket az iktatásra, a tárgymutató vezetésére, a legsűrűbben előforduló szakkifejezések leírására megtanítja, akkorra az ifjú már belátja, hogy neki mint iparfelügyelői irnoknak jövője nincs és sietve odébb áll. Kezdődik az új irnok betanítása.

De van ennek az irnokkérdésnek másik kényesebb oldala is. Az iparfelügyelői törvény 26. §-ában ugyanis kimondja, hogy az iparfelügyelő köteles a tudomására jutott üzleti vagy üzemi viszonyok tekintetében a legszigorúbb titoktartást megőrizni. »Ennek megszegése a szolgálati leg súlyosabb büntetést vonja maga után, fenmaradván a károsult félnek az iparfelügyelő elleni egyéb magánjogi igényei.«

Már most hogyan lehet a törvény e rendelkezését az iparfelügyelővel szemben szigorúan értelmezni, vagy egyáltalában komolyan venni, ha ő évenként 150 napot hivatalos úton tölt és kénytelen távolléte alatt irattárát, melynek minden egyes darabja fontos üzemi adatokat tartalmaz, esküt nem tett ideiglenes irnokra bízni, ki sorsával méltán elégedetlenkedik és hely-

¹⁾ A kazánvizsgálati és gyárvizsgálati jegyzőkönyveit az iparfelügyelő maga másolja.

zetének javítása végett a nagyobb iparvállalatok valamelyikénél törekszik jobb jövővel kecsegtető állást nyerni. És hogyan várhatjuk a gyárosoktól azt, hogy bizalommal közöljék az iparfelügyelővel azokat az üzemi titkokat, melyek munkásvédelmi intézkedéseinek megtételéhez szükségesek, vagy mikép remélhetjük sztrájkok alkalmával a munkavevőktől, hogy a békéltető iparfelügyelő tudomására hozzák azokat a minimális követeléseket, melyek teljesítése esetén munkába állnának, ha az érdekeltek nem lehetnek biztosak abban, hogy legfontosabb titkaik az iparfelügyelőnek folyton változó személyzete útján nem fognak-e a velük versenyző, vagy alku-dozó érdekcsoportok tudomására jutni.

Az iparfelügyelő *irodai felszerelése* is igen kezdetleges. Telefonja — hacsak saját pénzéből nem fizeti — nincsen. Kénytelen hiábavaló kezelési munkákkal és időpazarlással járó hosszadalmas iratváltásokkal tisztázni a legjelentéktelenebb ügyeket. Írógépe nincs és így kénytelen a másolási munkákat írnokával, ki a munkát nem győzi, megosztani.

Szakkönyvtár, melynek segítségével ismeretei körét kibővíthetné és a technikai tudományok haladását figyelemmel kísérhetné, az iparfelügyelő rendelkezésére nem áll; pedig nincs szánandóbb látvány, mint az az iparfelügyelő, aki a gyárvizsgálatokon szakismeret hiányában kénytelen az óvóintézkedésekért kiabáló hiányok és tökéletlenségek láttára szemet hunyni és mindent rendben találni, nehogy elmaradottságát a szakügyekben a várható vita folyamán elárulja. Hogy az ilyen iparfelügyelőnek a telepengedélyezési tárgyalásokon és balesetvizsgálatokon milyen a helyzete, arról jobb nem is beszélni.

Ha tehát a magyar iparfelügyelői intézményt úgy akarjuk átszervezni, hogy az hivatásának komolyan megfelelhessen, akkor az elmondottak alapján mindenekelőtt gondoskodnunk kell elegendő segéd- és kezelőszemélyzetről, modern irodai felszerelésről és főképen gondoskodnunk kell más főiskolát végzett állami tisztviselőkével egyenlő előléptetési viszonyokról. A magyar iparfelügyelőnek ne legyen az a legnagyobb érdeme, ha csendes rezignációval megnyugszik abban, hogy okleveles gépészmérnök létére a középiskolai érettségivel és államszámviteli vizsgával rendelkező állami hivatalnokoknál rosszabb előmenetelben részesül, hanem az, ha a munkásvédelem terén eredményeket tud felmutatni és sikeresen működik hazánk kezdetleges iparának fejlesztésén. De, hogy ez legyen a törekvése, gondoskodnunk kell megfelelő ellenszolgáltatásról is. (Folytatjuk.)

Hogy juthatna a beteg munkás jobb táplálékhoz?

Irta: **dr. Sarbó Artur** egyetemi rk. tanár.

E sorok célja egy sajátos oly körülményre hívni fel a figyelmet, amely a szociális biztosítás terén nemcsak nálunk, de a többi országokban is, nézetem szerint, sok bajnak a kútforrása. Köztudomású ugyanis az a körülmény, hogy a *beteg* munkás táppénze törvényhozásilag úgy van megállapítva, hogy az keresetének 50 - 60 %-ánál többet ki nem tehet. Vagyis, hogy gyakorlati példával szolgáljak: az a munkás, akinek heti keresete 30 korona, betegsége esetén heti 15 korona táppénzt kap.

Amidőn az összes államok törvényhozói a táppénznek ily alacsony meghatározását dekretálták, egyrészt a pénztárak teherviselőképességét tartották szem előtt, másrészt az emberi gyarlósággal számoltak és nem akartak premiumot tűzni a nemdolgozásra.

A zöld asztal melletti hangulatban tényleg ez érvek elfogadhatók, de a mindennapos életben az orvosi hivatást teljesítők körében, már évek óta kelletlen érzést támaszt e rendelkezés azon gyakorlati fogyatékosága, hogy

ugyanakkor, mikor a munkás leginkább reászorult a támogatásra — betegségében — anyagi forrásai csak felényi erővel bugyognak.

Köztudomású, hogy mily fontos szerepet játszik a betegek gyógykezelésénél a kellő és jó táplálkozás és másfél évtized óta a tehetetlenség érzésének mind fokozódó nyomása alatt állunk, midőn orvosi tanácsaink e legfontosabbikáról le kell mondanunk, illetve ha meg is adjuk e tanácsot, tudjuk, hogy az anyagiak híján nem követhető.

A kereseti viszonyok javulásánál gyorsabban javultak az élelmiszerek árai, úgy hogy a munkás táplálkozása — minőségi tekintetben — semmit sem javult.

Ily viszonyok mellett érthető, ha a munkás helyzete betegsége esetén még sokkal sanjarúbb lesz, minthogy felejtvelemből sem magát, sem családját fentartani nem tudja, különösen pedig kénytelen úgy mennyiségileg, mint minőségileg rosszabb táplálkozáshoz, mert olcsóbbhoz folyamodni.

Így az élelmiszerek drágulása folytán amúgy is rosszul táplált, vagy talán épp ezen rossz táplálkozása folytán megbetegedett munkás még rosszabb helyzetbe kerül, mivel jó táplálkozás híján betegségi időtartama elhúzódik; egy további következmény az, hogy családja táplálkozása is szenved, betegsége hajlamosabb lesz és megbetegszik egy vagy több családtag is.

Az orvosnak az ételmezésre, jó és megfelelő táplálkozásra való utasításai e félszeres táppénzből nem teljesíthetők és így az orvos egy falat hús helyett kénytelen china kéreg főztjét rendelni!

Ezen tarthatatlan helyzet feletti töprengés adja kezembe a tollat, hogy az illetékes körök figyelmét felhívjam arra, hogy valamiképp segítsen e bajokon.

A magam részéről többféle megoldást tudnék, amelyek közül, hogy melyik válik be legjobban, azt a hivatottabbak eldöntésére bízom.

Kiindulva abból a tapasztalatból, hogy azok a munkások akik a régi általános munkásbetegségélyező pénztár önkéntes tagjai voltak, jelenleg is kétszeres járulékok befizetése mellett kétszeres táppénzt is kapnak, lehetőnek tartom azt, hogy a munkásság tehetősebb része kétszeres tagjárulék befizetése által magának a táppénz kétszeresét biztosítsa.

Ezen módszer mellett azonban csak elenyésző csekély számú munkás gondoskodhatnék magáról, úgy hogy jónak, mert nem általános, e megoldást nem mondhatom.

Ennél helyesebb megoldási mód volna az, hogyha általánosan elterjedne munkásaink közt az a szokás, hogy *ételmezési járulék* címén hetenkint néhány fillért fizetnének be a pénztárhoz és az így befizetett járulékokból egy »*ételmezési alap*« létesítenék, melyből a táppénz mellé arra alkalmas esetben folyósíthatnék egy bizonyos összeg, melynek nagyságának megállapítása külön számítás dolgát kell, hogy képezze. Ezen *ételmezési támogatást*, esetről esetre a kezelőorvos utalványozná ki, mint akinek legjobb betekintése van a beteg életkörülményeibe.

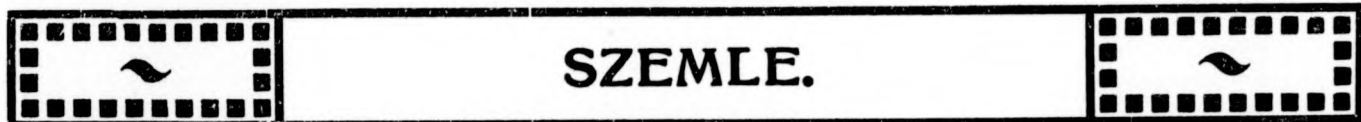
Már utaltunk arra, hogy az orvos gyakran jut abba a helyzetbe, hogy orvosságot rendel ott is, ahol erre tulajdonképp szükség nincsen és egy jó falat hús többet érne, mint a felirt orvosság. Az orvost ezen eljárásra a viszonyok hatása kényszeríti, mivel az esetek túlnyomó többségében hiába is magyarázná meg a betegnek a vis medicatrix naturae fontos szerepét, amelyet az egészségi szabályok betartása, a jó és megfelelő táplálkozás jobban támogat, mint a csak suggestiv célból rendelt orvosság. E szempontoknak érvényesülése az orvosi gyakorlatban csak akkor lesz elérhető, ha a munkásság minél szélesebb köreiben terjed a felvilágosítás munkája, amelylyel karöltve kell, hogy haladjon a többi hygienés követelmények (jó lakásviszonyok, tisztaság stb.) szemmeltartása.

Sajnos, napjainkban még messze távolban álló szempontok ezek, de ami már most is keresztülvihető volna: az a *közömbös gyógyszerek kon-*

vertálása jó táplálékra. Ezalatt annak lehetőségét értem, hogy a hiábavalóan felírt orvosságok helyett, ezek költségén, maga a pénztár nyújthatna már most *élelmezési támogatást*.

Ezen élelmezési támogatás kiszámításánál utbaigazítást adhat a tapasztalat, hogy mily összeg fordítatik ily közömbös gyógyszerekre.

Az ajánlott módszerek közül, azt hiszem a legutolsó már a közeljövőben megvalósítható; az »*élelmezési alap*« létesítése bizonyos agitatorikus felvilágosítás útján eleinte a munkásság kisebb részénél lesz propagálható, de utóbb, reményem, általánosan fog elterjedni munkásaink közt az a szokás, hogy hetenkint befizetett néhány fillér ellenében betegsége esetére jobb táplálkozást biztosítson magának.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A munkásbiztosítási törvény 25 éves jubileuma

alkalmából írja a »Neue Zeit«: Németországban október hó 1-sején ünnepelték meg a munkásbiztosítási törvény fennállásának 25-ik évfordulóját. Ujból hallhatókká váltak azok a dicsőítések, amelyek a munkaadók áldozatkészségét magasztalják, akik mindenkor szívesen viselik a reájuk háramló nagy terheket, ha a munkások sorsának enyhítéséről van szó, ámde arról a rizikóról, amelyet a munkások hoznak áldozatul, alig esett szó.

A balesetbiztosításnak kiindulási pontja az 1881. évi november hó 17-diki császári üzenet volt. Az előbbi törvényhozás az ipari baleseteknél szerencsétlenül jártak kártalanítása tekintetében elégtelennek bizonyult. A törvény számos esetben nem biztosított kártalanítást, ha a baleset véletlenség, vagy a munkásnak saját vigyázatlansága folytán támadt és a mások hibájából támadt baleseteknél csak az szavatolt, aki *közvetlenül* előidézte, tehát a munkavezető, vagy előmunkás és csak ritkán a vállalkozó. Ilyenformán az elszerencsétlenedett munkás, vagy hátramaradottjai csak kivételesen jutottak megfelelő kártalanításhoz és ha a peres eljárást sikerrel végigküzdötték is, igen gyakran üres kézzel maradtak a kártérítésre kötelezettek vagyontalansága folytán.

Ezek a bajok hozták létre az 1871. évi június hó 7-diki szavatossági törvényt, amely a balesetekért a vállalkozót tette felelőssé. E törvény értelmében a halál vagy testi sértés által támadt kárért *teljes* kártalanítással tartozott a vállalkozó: 1. a vasuti üzemnél előfordult baleseteknél, hacsak nem tudta a vállalkozó kimutatni, hogy a baleset vis major, vagy az elszerencsétlenedett egyénnek saját vigyázatlansága folytán keletkezett és 2. egyéb baleseteknél (bányákban, gyárakban), ha a *sérült egyén* ki tudta mutatni, hogy a baleset a vállalkozónak, vagy üzemi tisztviselőnek a hibájából történt. Ámde ez a törvény kétségtelen haladást jelentett, mégis a bizonyítás nehézsége folytán a kártalanítás megszerzése sokszor illuzóriussá vált. Végre az 1881. évi november hó 17-diki császári üzenet világosan kifejezte azt, hogy: „*a keresztény államnak kötelességszerű feladatát képezi, hogy a vagyontalanokról, akik a népnek legnagyobb és a segélyre leginkább rászorult részét képezik, megfelelő rendszabályok által gondoskodják és nekik kielégítő segélyt nyújtson, mielőtt az ipari munkával járó sajátos veszélyei elleni küzdelemben keresetképtelenségüket részben, vagy egészen elveszítik, nehogy szegénygymolításra szoruljanak*“.

A balesetbiztosítási törvény szerint a biztosítás — mint 25 évvel ezelőtt — most is, csak aránylag kis körzetre terjed ki és *a kisiparban foglalkoztatott munkások és munkásnők most is ki vannak zárva a biztosítási kötelezettségből*.

Ami a kártalanítási illeti, a sérültnek adott járadékot az elért évi munkakeresmény alapján számítják ki és aztán a kereseti csökkenés fokának megfelelő százalékot állapítják meg járadék gyanánt. Azonban nem a teljes évi keresmény vétetik tekintetbe. Az évi munkakeresmény kiszámítása még kedvezőtlenebb azon sérülteknél, akik a *mezőgazdasági balesetbiztosítási törvény alapján kártalanítatnak*.

Az idők folyamán a jogszolgáltatás határozottan a sérültek kárára fordult kedvezőtlenebbre, ami abból is kitűnik, hogy míg azelőtt például újsérüléseknél 10, részben 20 százalékos járadékot állapítottak meg, addig most, kivált ha a baleset már néhány esztendő, a gyűrűs-, vagy középujjnak elvesztéséért, vagy a hüvelyk- és mutatóujj egyes ujjperceinek elvesztéséért már mitsem fizetnek.

Nagy hátrányban vannak a munkások az üzemi baleset és megbetegedés között való *okozati összefüggésnek* megállapításánál is.

A vállalkozók különösen azt emelik ki, hogy a munkások a balesetbiztosítás terheihez mivel sem járulnak hozzá, ami ellen azonban a leghatározottabban óvást kell emelni, mert hiszen a munkásbiztosítás terhei *a termelési költségek egy részének* tekintendők. Az egész munkásbiztosítás költségei pedig a vállalkozók termelési költségeinek $\frac{1}{20}$ -át teszik. Ezt az összeget azonban a vállalkozó csak akkor fizeti, mikor *a munkások munkájuk* által azt már megkeresték. A vállalkozók által fizetett balesetbiztosítási járulék tehát nem egyéb, mint a munkások által *megkeresett*, de *visszatartott* bér. Nem áll tehát az, hogy a balesetbiztosítási és egyáltalán a munkásbiztosítási járulékokat a vállalkozók a »sajátjukból« fizetik. És ez annyival is kevésbé felel meg a valóságnak, mint-hogy a sérült nem is kap teljes kártalanítást, sőt mint »teljes járadékot« kétharmadrészét *sem* kapja meg *tényleges* keresetének.

1886 óta bezárólag 1908-ig a német munkásokat $8\frac{3}{4}$ millió baleset érte, amelyek között 2 millió súlyos és 163.000 halálos baleset volt. Micsoda rettenetes nyomor és szenvedés rejlik ezen számok mögött! Hiszen a teljes járadék mellett is a sérültnek napi járadéka 1'60 márka és ebből kell az esetek többségében egész háztartását ellátnia. És sokszor hónapokig, sőt évekig eltart, amíg *esetleg peres úton* a sérült hozzájut a járadékához. Ilyenformán valami nagyon lényeges különbség alig van az alamizsna és a mostani járadék között. Hiszen a járadék megállapításánál nemcsak most vannak kizárva a munkások, hanem a birodalmi biztosítási törvényjavaslat szerint a jövőben is *kizárva maradnak*.

A balesetelhárításnál, illetve az üzemeknek a balesetmegelőzési szabályok megtartása tekintetében való ellenőrzésénél is *ki vannak rekesztve* a munkások. Azon kívánságuk, hogy életük és egészségük megvédelmezésére munkásellenőrök állíttassanak, a huszonöt év alatt meddő maradt. A gazdasági csatamező munkásvérrel van megáztatva. A német-francia háborúban 40.000 német halt meg és 129.000 sérült meg. Az egyetlen 1908-ik gazdasági évben *ötször annyi* német munkás sérült meg és öt évi gazdasági élet annyi halálessellett járt, mint az egész német-francia háború. A vagyonban és vérben hozott ilyen szörnyűséges áldozatok mellett a munkásságnak semmi oka sincs arra, hogy belezengjen a huszonöt éves fordulón fölhangzó dicshimnuszokba, sőt ellenkezőleg hangosan fel kell emelnie a szavát, hogy az új birodalmi biztosítási törvényben meg ne marad hassanak a régi bajok, hanem végre a balesetbiztosítás valóságos szociális jóléti intézménynyé válják a sérültekre nézve.

Bejelentések határideje. A kereskedelemügyi m. kir. minister 1910. évi 59.030. számú elvi határozatában kimondotta, hogy a munkábalépésnek a munkásbiztosító pénztárakhoz való bejelentésénél épúgy, mint az ezen pénztárakhoz a törvény értelmében teendő egyéb bejelentéseknél a határidő akként számítandó, hogy a beadvány postán létének ideje nem esik a bejelentésre kötelezettnek javára, vagyis a bejelentésnek a törvényes határidőn belül a pénztárhoz kell érkeznie. El kell ismerni, hogy ez a határozat a törvény rendelkezéseinek megfelelő, azonban az eddigi joggyakorlattal ellenkezik. A törvénynek ily szigorú magyarázata a gyakorlatban sok összeütközésre szolgáltat alkalmat a pénztárak és a munkaadók között, mert sajnos, a munkaadók az ily rendeletekről nem vesznek tudomást s a napi szokáshoz alkalmazkodnak tovább is.

A munkásbiztosító pénztári alkalmazottak országos egyesületének választmányja Haydin Imre orsz. képviselő elnöklésével f. hó 6-án ülést tartott. A folyó éves adminisztratív ügyek elintézése után elhatározta, hogy az egyesület céljainak propagálása és a tagok közti érintkezés fentartása érdekében lapot ad ki. A szakművelődés kérdésében megbizta az elnökséget, hogy dolgozzon ki tervezetet, mely szerint a felső kereskedelmi iskolákban és a Társadalmi Múzeumban szaktanfolyamok rendeztessenek a pénztári tisztviselők részére. Ezután a nyugdíjügy került tárgyalás alá. Az állami munkásbiztosítási hivatal az országos pénztár közgyűlése által megállapított nyugdíjszabályzat több fontos rendelkezését kifogásolja és ezek módosítása végett visszaküldte a tervezetet.

A választmány elhatározta, hogy az országos pénztárt megkeresi, hogy az eredeti tervezet mellett foglaljon állást. Végül megbízott az elnökség, hogy a kerületi pénztárak szolgálati és illetmény szabályzatának mielőbbi jóváhagyása érdekében járjon közbe az országos pénztár igazgatóóságánál.

Tanfolyam pénztári tisztviselők részére. A bécsi kereskedelmi akadémiában múlt hó 17-én kezdődött meg a munkásbiztosító pénztári tisztviselők kiképzésére rendezett tanfolyam. Az előadások tárgyai: törvényismertetés, ügykezelés, pénzügytan és statisztika. Tandíj 20 korona. Az előadásokat, szombat kivételével, minden hétköznapon d. u. 5—7 óráig tartják.

A németországi magántisztviselők nyugdíj- és családi biztosítása ügyében a birodalmi belügyi hivatal már elkészítette az erre vonatkozó törvényjavaslatot és legközelebb megkezdődnek az érdekelt porosz szakkörökkel való tanácskozások. A biztosításra kötelezett személyek körzete az ipar- és kereskedelem, a mezőgazdaság és gyógyszerészet alkalmazottaira, továbbá a tanítókra és nevelőkre terjed ki. Azt akarják, hogy a javaslat még ez év őszén a szövetség tanács elé kerülhessen. Ha lehetséges, a javaslatot még a szövetség tanácsban való tanácskozmány előtt nyilvánosságra hozzák, hogy az érdekelt köröknek alkalom adassék az állásfoglalásra. A javaslatnak alapelvei lényegükben a magántisztviselőknek ez ügyben előterjesztett második emlékiratán nyugszanak.

Recepthamisítás. A leipzig-i pénztár B. L. nevű tagja egyik orvostól 200 vényblankettát lopott el s ezeken több orvos aláírásának meghamisításával és »cito« jelzéssel különféle szereket, leginkább bort és konyakot rendelt magának. Ily módon kerek 100 esetben károsította meg a gyógyszerészeket. A törvényszék *egy évi fogságra* ítélte el.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A tuberkulozis átöröklése.

Irta: Dr. Dienes Lajos, egyetemi tanársegéd.

Francis Galton körülbelül tíz évvel ezelőtt egy laboratóriumot adományozott a londoni egyetemnek, annak tanulmányozására, hogy mily tényezők határozzák meg a népesség örökbe kapott képességeit, milyen ezeknek a szerepe a nemzet életében és esetleg hogyan lehet ezen tényezők szerepét irányítani. Ez a laboratórium végezte a legjelentékenyebb ilyen irányú munkálatokat. Igyekezett megállapítani a testi és szellemi tulajdonságok átöröklésének nagyságát és ezzel szemben a környezet ki-mutatható befolyását. Vizsgálataiból az derül ki, hogy az átöröklés hatása kétségtelen, ha a legkülönbébb tulajdonságokat vesszük is tekintetbe.

Kereste az életkort meghatározó tényezőket, a természetes kiválogatódás szerepét a halálozásban. Ilyen irányú az a három dolgozat is, amelyek eredményéről röviden számot akarunk adni; kettő a tudóvész s egy az elmebetegség átörökléséről.

Az átöröklés vizsgálata oly nehézségekkel van összekötve, melyeket igen sokan azok közül sem vesznek észre, kik foglalkoznak vele.

Ha szülő és gyermek ugyanazon betegségben szenved, rendszeren arra gondolunk, hogy a baj örökölt. De oly betegségeknél, mint a tuberkulozis vagy elmebaj nem feltétlenül szükséges az átöröklést vagy a fertőzést felvenni, mert van rá valószínűség, hogy ezek a betegségek elterjedtségükönél fogva apánál és fiunál egyszerre léphetnek fel. Hogy hány esetre szól ez a valószínűség, illetve hol van az a határ, ameddig szülőnél és gyermeknél ugyanazon betegség fellépését véletlennek vehetjük s amelyen túl már különös okoknak is kell szerepet tulajdonítanunk, azt csak akkor lehet megbecsülni, ha tudjuk, hogy mennyi az összes lakosság között a betegek száma.

Az első nehézség ezt megállapítani. Pl. az elmebetegség esetében azért nehéz ezt a számot csak meg is becsülni, mert az elmebetegek jó része elhagyja az elmeegógyintézetet s nem tudjuk, hogy később mi lesz velök. Halandóságuk különbözik a lakosság többi részének halandóságától

s ha számukat halandóságuk tekintetbevételével akarjuk megállapítani, feltevéseket kell tennünk s nem a statisztikai adatok alapján dolgoznunk.

A második nehézség az öröklésen kívül szerepet vivő tényezők, mint külső körülmények, gyermekhalandóság, természetes kiválogatódás stb. kizárása, szóval az anyag olyan megválogatása, hogy az egynemű legyen. Végül legnehezebb az anyag összegyűjtése. Csak oly anyagot lehet felhasználni, amelyben a család összes tagjai szerepelnek s mindegyikről tudjuk, hogy beteg volt-e vagy nem és túl van-e azon a koron, amikor a betegség elő szokott állani. Ezeket tekintetbe véve, azt hisszük, hogy az eddig összehordott adatokból csak azok megfelelőek, amelyeken Pearsonsnak ismertetett vizsgálata alapul s a szerző itt is kiemeli, hogy az anyag kicsiny volta miatt az ezekből levont következtetések sem biztosak. Lássuk mit mutatnak az eredmények. A főeredmény az, hogy a tuberkulosis látszólag átöröklődik. Az anyag statisztikai feldolgozása ugyanazt az összefüggést mutatja a szülők és utódok tuberkulózisa és elmebetegsége között, mint a szülők és utódok bármely más tulajdonsága között.

Az összefüggés nagyságát ebben az esetben arányszámok segítségével elég egyszerűen fejezhetjük ki. Ezeket úgy határozzuk meg, ha pl. egy tulajdonság átörökléséről van szó, hogy veszünk egy bizonyos számú szülőt (pl. 1.000), kikben az a tulajdonság (pl. kék szem) megvan s megnézzük, hogy azon szülők bizonyos számú utódánál (pl. 1.000, de más tetszőleges szám is lehet) az esetek hányadrészében van jelen a vizsgált tulajdonság. Kapunk egy törtszámot. Pl. ha 1.000 tuberkulotikus szülő utódai közül 1.000-et nézünk s úgy találjuk, hogy ezek közül 500 tüdővézes, akkor azt mondjuk, hogy az esetek 0,5 részében öröklődik az a betegség. A legtöbb tulajdonság azonban olyan, hogy az összefüggést nem lehet így egyszerűen megtalálni. Pl. a testmagasság szempontjából nem lehet az embereket 2 osztályra osztani, mint az előbb kékszemű, nem kékszemű vagy tuberkulotikus és nem tuberkulotikusokra.

Ilyenkor a statisztikában az *u. n. correlatio coefficient*-et használják, mely egyszerű esetekben azonos az arányszámmal, komplikáltabb esetekben pedig átlagértékekre vonatkozik.

Ha pl. azt mondjuk, hogy a testmagasság átöröklési coefficiente 0,5 ez azt jelenti, hogy ha bizonyos elég nagy számú embert veszünk, akiknek testmagassága a testmagasság átlaga értékétől, pl. 10 cm.-el tér el, akkor utódaik testmagasságának középértéke $0,5 \times 10$ cm.-rel fog eltérni az átlagos testmagasságtól.

Ebből láthatjuk, hogy a correlatio coefficienteknek főleg statisztikai jelentősége van s csak bizonyos esetekben lehet használni. A következő táblázatban az ismertetett dolgozat eredményének illusztrálására közlünk néhány ilyen coefficientet.

	Az örökség látszólagos értéke:
tüdővézes	0,50
elmebaj	0,57
siketnémaság	0,54
testmagasság	0,50
alkar hossza	0,42
értelem	0,58

Hogy a látszólagos átöröklés az elmebetegségeknél, a testmagasságnál stb. legalább legnagyobb részben a valódi öröklésnek felel meg, azt mindenki elfogadja. A tuberkulózisnál ellenben az az általános vélemény, hogy az infectio játssza a főszerepet; a gyermekeket a szülők megfertőzik. Ez a felfogás van jelenleg legjobban megalapozva s erre alapítjuk a tuberkulózis elleni küzdelmet. A szerzők ezzel szemben bizonyítják, hogy itt is valódi átöröklés szerepel. Ha fertőzés vinné a főszerepet, akkor szerintük korábban kellene azoknak megbetegedniük, akik a betegséget otthon kap-

ják, mint akiknek szülői egészségesek. Az ő adataik azt bizonyítják, hogy ilyen korkülömbőség nincsen. A véleményük további erősítésére kiakarják mutatni, hogy férj és nő között fertőzés nem jön létre. A német Reichsgesundheitsamt adatait használták fel. Ezen adatok feldolgozása 0'17 számértékkel fejezi ki azon esetek számát, melyekben a fertőzés jelen lehet s amennyivel nagyobb a tuberkulózisban szenvedő házaspárok száma, mint a valószínűség követeli. De az átlagos hasonlatosság férj és nő között a legkülönbözőbb tulajdonságokban épen ilyen nagy s így ezt a hasonlatosságot a szerzők szerint nem kell fertőzésből származtatni annál kevésbé, mert a hasonlóság csekély volta is a fertőzés ellen szól.

Ime néhány számadat a férj és nő közötti hasonlóság jellemzésére:

	Hasonlóság :
szemszin	0'26
testmagasság... ..	0'28
életkor	0'20
általános egészség	0'27
psychikai tulajdonságok	0'24
elmebetegség	0'30

Ezek a vizsgálatok, számítások és a belőlük levont következtetések nem véglegesek. Kevés anyagra támaszkodnak, sok feltevással vannak a tények keverve.

A kérdést nem intézik el. De előtérbe állítanak két dolgot. Az első, hogy fejlett szervezet és a közönség jóakarata nélkül sohasem gyűjtjük össze azt az anyagot, amely ily égető kérdések eldöntésére szükséges és másfelől, hogy a szocialis politikában az öröklés fontosságára és nagyságára tekintettel kell lenni, mikor annak jelentősége annyira nyilvánvaló, pl. az elmebetegségeknél és igen valószínű a tuberkulózisnál. Az utóbbit annál inkább ki kell emelnünk, mert az elmebetegek és tuberkulózisban szenvedők családja ép oly nagy, mint az átlagos családok nagysága s az eddigi vizsgálatok azt mutatják, hogy a degenerált családok is az utódok számának növelésével reagálnak, mint az igen szegény néposztályok. Nem térhetünk ki a következtetés elől, hogyha valóban tenni akarunk ezen bajok ellen valamit, azt egyedül a beteg kezelésével nem érhetjük el. A leszármazásra kell hatnunk, vagy felvilágosítással, vagy ha így nem lehet, más eszközök után kell kutatnunk.

Az agylágyulás okai. Ehrlich felfedezése ráfordította a társadalom figyelmét a paralyzis (agylágyulás) félelmetes betegségére, mert úgy hiszik, hogy ennek a kifejlődését is sikerülni fog, legalább a betegség kezdetleges állapotában meggátolni. Tudvalévő, hogy a betegség a lues következménye. A düsseldorfi elmeegógyintézet legújabb statisztikája még jobban megerősíti ezt. Az 1892—1902-ig terjedő időközben a düsseldorfi elmeegógyintézetbe 2.425 paralytikus férfit és 1.529 ugyanilyen asszonyt vettek fel, ami az összes felvételek egy negyedét valamivel felülhaladja. Ezek közül 1.848 személyt vizsgáltak meg. A férfiak átlagosan 41. életévökben vétettek fel. A megbetegedések legnagyobb része a 38—41. életévekre esik; a 30. életév előtt a betegség egész ritka. A betegség tartamának átlaga 2 és 4 hónap volt. Nem nyert beigazolást, hogy némely vallásfelekezethez, így különösen a zsidóhoz tartozó egyének között jobban el volna terjedve a betegség; a nőtlen és házasemberek is majdnem egyforma százalékban voltak képviselve. Az esetek 57·8 százalékban az előzetes syphilis fertőzés be lett bizonyítva, 8·5 percentnél nagyon valószínű volt, 15 percentben valószínű. A syphilises fertőzés és a paralyzis első tüneteinek fellépése közötti időköz 3—35 év között változott. Az esetek 25⁰/₀-ában alkoholizmus is volt észlelhető. A fej sérülései és szellemi túleröltetés teljesen véletlenszerűek voltak. A paralyzis az esetek többségében azelőtt teljesen egészséges phisikumú és idegrendszerű, vagy a normálistól csak csekély eltérést mutató egyéneket támadott meg. Minthogy nem minden syphilitikusnál fejlődik ki a paralyzis, ennek ki-

fejlődéséhez valószínűleg a syphilises fertőzésen kívül még vagy a syphilis, vagy az egyének sajátlagosságában található körülményeknek kell hozzájárulni.

A házi nevelés nemzetközi kongresszusa augusztus végén Brüsszelben az összes államok képviselőinek részvételével lett megtartva. A kongresszus munkarendjét több osztályban tárgyalták le; főbb pontjai voltak: a gyermek nevelése az iskolába való belépés előtt, az óvodák, házi nevelés az iskolából való kilépés után és az abnormális gyermekek nevelése. Az első gyermekévek nevelése kérdésében különösen hangoztatták, hogy az anyák háztartási és gyermekápolási kurzusokon hivatásukra kiképeztesse, hogy a tanítók és tanítónőknek meg kellene ösmerkedniök a kísérleti lélektannal, hogy az iskolaorvosoknak némely pszichológiai mérésnél segítségére lehessenek. Kívánatosnak mondták, hogy a szülők az iskola támogatására egyesületeket alakítsanak. A szociális törvényhozással foglalkozó csoport egy sok ellenzésre talált és csak nagy nehézséggel elfogadott határozatot hozott, amelynek tartalma szerint követelik a törvényhozástól: 1. hogy mindenháztartásnak elegendő jövedelem biztosítsassék; 2. hogy a férfiak és a nők munkája oly módon korlátoztassék, hogy mindenkinek módjában álljon műveltségét kiegészíteni és gyermekeit nevelni; 3. hogy a népiskolák és a továbbképző tanfolyamok egész a 14. életévig kötelezővé tétessenek és az első, második pont alattiak teljesítéséig az iskolás gyermekeknek a feltétlenül szükséges étellel és ruházattal való ellátását.

Munkások idegessége. A szellemi és testi túleröltetés nemcsak az agyra és a hátgerincvelőre van hatással, hanem az egész idegrendszerre. Különösen pedig egyes hivatásos munka által állandóan igénybevett idegek szenvednek a túleröltetés alatt. Edinger professor Frankfurtban egy fiatal telefonkezelőnőt látott, akinek az alsó karja a kagyló állandó tartásától megbénult, ez a jelenség kagylótartó-készülék alkalmazása után elmúlt. Ide tartoznak a kovácsok és szivarsodró lányok túleröltetés előidézte bénulásai is. Némely méreg, így az alkohol, az ideganyag pusztulását még jobban elősegíti. Egy iszákos vadász, akinek egész nap egy gummitömlőt kellett összeszorítania, a kisebb kézizmok bénulását figyelték meg. Egy éthordó, akinek a lábénulása meggyógyult, később bérszolga lett és akkor nehéz súly hordásától a vállizmai bénultak meg. Az ólommérgezés tünetei legfeltűnőbbben az idegeken mutatkoznak és az ólommal dolgozó munkásoknak leggyakrabban éppen azokban az izmaikban áll be a bénulás, amelyekkel a legtöbbet dolgoznak, így mázolóknál és szedőknél a nyújtó izmok. Egy mázoló, aki más módszerrel kente fel a festéket, egy nehéz mázolóecsetnek a használata következtében a kézizmai bénultak meg.

Ingyenes segély szüléseknél Zürichben. A városi magistratus a városi képviselőtestület elé oly értelmű javaslatot terjesztett, hogy minden terhes asszony, aki legalább egy év óta Zürichben lakik és 2.000 frk.-nál nagyobb jövedelme nincs, szülés esetére ingyenesen legyen a női klinikán elhelyezve, vagy ha a szülés otthon következne be, ingyen vehesse igénybe a cantonalis szülésznők segélyét. A női klinika kibővítésére 440.000 frankot hoznak javaslatba. Az ingyenes segély a szüléseknél ezzel ugyan még nem lesz elérve, mert hisz az esetek egy része orvosi közreműködést és hosszabb ápolást igényel, de mivel mind több és több asszony helyezheti el magát a szülés idejére klinikákon, tagadhatatlanul jelentős lépés a teljesen ingyenes szülési segély felé.

Törvényes rendszabályok a kiskorúak alkoholizmusa ellen. Az Orlando olasz igazságügyminiszter által annak idején kinevezett bizottság most hozta nyilvánosságra az alkoholizmus leküzdésére irányuló törvényjavaslatát. A javaslat szerint valamennyi elemi-, közép- és továbbképző-iskolában legalább havonként egyszer oktató előadást kell tartani az alkohol-kérdésről. Nagy fontossága van a javaslat azon pontjának, amely megtiltja, hogy az iskolákban és nevelőintézetekben, valamint kirándulásoknál és ünnepélyek alkalmával szeszesített adjanak a gyermekeknek. Ezidőszert Olaszországban 64 olyan fiú-nevelőintézet van, amelyekben a gyermekek a főétkezéshez bort is kapnak.

A javaslat szerint az alkoholtartalmú italok nyilvános elárúsító-helyein (esercizi publici) 15 éven alul levő gyermekek csak felnőttek kíséretében jelenhetnek meg. 21 éven alul levő személyeknek nem szabad szeszesített eladni. Az elárúsító helyeknek legalább 500 méternyi távolságban kell lenniök minden nyilvános nevelőintézettől és vasárnap délelőtt csak 1, délután pedig 2 óráig szabad azokat nyitva tartani. Kiskorúaknak szeszesitalokért való adóssága bíróilag be nem hajtható.

MUNKAVISZONY.**A foglalkozásközvetítő iparról szóló német törvény.**

Az 1900. évi június hó 30-án kelt német ipartörvénynovella, mely a cselédszerzős és a foglalkozásközvetítő iparokat az engedélyhez kötött iparok közé sorozta és ezeknek az iparoknak gyakorlása tekintetében egyébként is több megszorító rendelkezést tartalmazott, és az 1902. évi június hó 2-án kelt német törvény, mely a foglalkozás-közvetítésnek csak egy kis ágát, a hajószemélyzet részére való állásközvetítést szabályozta, nem szüntette meg azokat a panaszokat, melyek a szóban lévő iparágak gyakorlóival szemben felmerültek és különösen az említett ipartörvénynovellában foglalt szigorítások nem bizonyultak alkalmasoknak arra, hogy általuk a tapasztalt visszaélések kiküszöböltsenek. A túl magas közvetítési díjak, az állás-változtatás előmozdítása, az állás elhagyására és szerződészegésre való csábítás, a munkaadók és a munkások érdekeinek elhanyagolása, a munkások lelkiismeretlen kizsákmányolása, a közérdek háttérbe szorítása miatt korábban emelt panaszok a novella életbeléptetése után is nemcsak napiranden maradtak, hanem egyikük-másikuk utóbb még fokozottabb mértékben jutott kifejezésre, úgyannya, hogy a legkülönbözőbb körök huzamosabb idő óta a fennálló rendelkezések szigorítását sürgették. A felmerült kívánalmak következtében a birodalmi kormány a folyó év februárjában egy törvényjavaslatot terjesztett a birodalmi gyűlés elé, mely a foglalkozásközvetítő iparnak teljesen különálló szabályozását célozta, és mely alkotmányos tárgyalás után több változtatással folyó évi június hó 2-án emelkedett törvényerőre. A birodalmi kormány, és ennek álláspontját magáévátéve, a birodalmi gyűlés nem adott helyet a gyökeres újításokat célzó kívánalmaknak. Az 1904. évi március hó 14-én kelt francia törvényre való utalással, mely lehetővé teszi, hogy az ipari közvetítő irodák kártalanítás mellett megszüntetessenek, különböző oldalról, különösen az alkalmazottak részéről, azt a kívánalmat támasztották, hogy a foglalkozásközvetítés a magán kereseti érdekek köréből teljesen kiragadtassék és kizárólag a közhasznú nyilvános munkaközvetítőkre ruháztassék. Ez a kívánalom nem nyert elfogadást. A kártalanítási összegek ugyanis, melyek a francia törvényhez hasonló rendelkezés keresztülviteléhez szükségesek lennének, Németországban a kormány hozzávetőleges számításai szerint mintegy 20 millió márkát tennének, feltéve, hogy minden egyes foglalkozást közvetítő átlag csak 3.000 márkával kártalaníttatnék. Ilykép a kártalanítás kérdése az iparszerű foglalkozásközvetítés azonnal való kiküszöbölése elé alig leküzdhető nehézségeket gördítene. A közhasznú nyilvános munkaközvetítés azonban a birodalmi kormány véleménye szerint nem is fejlődött még annyira, hogy az iparszerű foglalkozásközvetítést pótolhatná. Különösen azoknál a foglalkozásoknál, amelyek speciális egyéni követelményeket támasztanak, az azokhoz alkalmazkodó iparszerű foglalkozásközvetítést a munkaadók és az alkalmazottak hátránya nélkül nem lehetne nélkülözni. Az iparszerű foglalkozásközvetítés megszüntetését a birodalmi kormány egyébként is a legvégső eszköznek tekinti, mely csak akkor vehető igénybe, ha az összes kísérletek, melyek a visszasságoknak más úton leendő orvoslását célozzák, sikerteleneknek bizonyulnak.

Az a szintén széles körök által hangoztatott javaslat sem látszott ez idő szerint indokoltnak és célravezetőnek, hogy a nyilvános közhasznú munkaközvetítés szervezése kötelezővé tétessék. E munkaközvetítés fejlesztésére a birodalom jelentékeny segínyt engedélyezett a múltban, újabb segínyt helyezett kilátásba a jövőre és épen ezért a kormány azon a véleményen van, hogy a közhasznú munkaközvetítés törvényhozói beavatkozás nélkül is szakszerűen és kielégítő módon fejleszthető.

A törvény a fennálló visszasságok orvoslását a következő rendelkezésekkel kívánja elérni: a közvetítési díjak hatósági szabályozásával,

továbbá annak kimondásával, hogy a foglalkozásközvetítőipar gyakorlására szóló engedély csak akkor adható ki, ha beigazolást nyer, hogy erre szükség van, bizonyos mellékiparágak gyakorlásának tilalmával, az alkalmazottaknak a foglalkozásközvetítőktől való teljes függetlenítésével, végül a betöltendő állásokról s üresedésekről szóló jegyzékek kiadóinak a törvény rendelkezései alá vonásával. E mellett szükségesnek látta arról is gondoskodni, hogy bizonyos rendelkezések a nem iparszerűleg űzött munkaközvetítésre is kiterjeszthetők legyenek. A tervbe vett rendelkezések egy részét a hajósszemélyzet részére való állásközvetítésről szóló 1902. évi június hó 2-án kelt német törvény már magában foglalja, az új rendelkezések pedig, így az a rendelkezés, hogy a foglalkozásközvetítőipar gyakorlására az engedély csak akkor adható ki, ha beigazolást nyer, hogy erre szükség van, a hajósszemélyzet részére való állásközvetítés tekintetében is szükségesnek mutatkoznék, úgy hogy a kétféle állásközvetítés között nincsen oly különbség, mely az eltérő szabályozást indokolná. Éppen ezért célszerűnek látszott a kétféle foglalkozásközvetítést egységesen szabályozni s a törvény a hajósszemélyzet s a többi alkalmazott közvetítésére vonatkozó törvényes rendelkezések között fennállott különbséget, az előbbire vonatkozó speciális rendelkezések kivételével, megszüntette.

A törvény főbb rendelkezéseit a következőkben ismertetjük.

A törvény a cselédszerzők és foglalkozásközvetítők tevékenységének az ipartörvény 34. §-ában foglalt különválasztását, miután a két tevékenység teljesen azonos, megszünteti s egységes meghatározást nyújt. A törvény szerint foglalkozásközvetítőnek kell tekinteni azt, aki valamely alkalmazásra vonatkozó szerződést iparszerűen közvetít, vagy valamely állás elnyerésére vonatkozó alkalmat iparszerűen nyilván tart s e végből munkaadókkal és alkalmazottakkal érintkezésbe lép.

Aki foglalkozásközvetítőipart kíván űzni, erre az országos központi hatóság által megjelölt hatóságtól engedélyt köteles szerezni. Az engedély kiadását meg kell tagadni, ha oly tények merülnek fel, melyek az engedélyért folyamodónak a gyakorolni kívánt iparág vagy egyéni viszonyai tekintetében való megbízhatatlanságát kétségtelenné teszik, vagy ha foglalkozásközvetítőre nincsen szükség. A foglalkozásközvetítő szükségességét nem lehet elismerni, ha az illető község vagy gazdasági kerület részére nyilvános, közhasznú munkaközvetítésről kielégítő mérvben gondoskodva van.

Aki foglalkozásközvetítőipart űz, sem a maga személyében, sem más útján nem űzhet vendéglői vagy korcsmaipart, nem árúsíthat kicsinyben szeszest, nem foglalkozhatik iparszerűen szállásadással, ruhaneműek, élvezeti, fogyasztási és használati cikkek, sorsjegyek árúsításával, borbély- és fodrásziparral, pénzváltással, zálogkölcson nyújtásával vagy ily kölcsön közvetítésével. E mellett azt is tiltja a törvény, hogy a foglalkozásközvetítő a most felsorolt iparok bármelyikét űző iparossal oly üzleti összeköttetésbe lépjen, melynek értelmében a foglalkozásközvetítés gyakorlásáért tőle bárminemű javadalmazásban részesülne vagy ily javadalmazás részére kilátásba helyeztetnék, kivéve azt az esetet, amikor a foglalkozásközvetítő tevékenysége az illető iparos saját üzlete céljaira vétetik igénybe.

A foglalkozásközvetítő tevékenységét nem használhatja arra, hogy más iparüzemeket, akár saját, akár mások tulajdonában vannak azok, dicsérjen. Az állást keresőt nem kötelezheti s nem kényszerítheti arra, hogy saját üzletéből vagy egy általa megjelölt üzletből árút vásároljon; a munkaadóval pedig semmiféle szolgálati vagy függőségi viszonyban nem lehet.

Oly szerződések, melyekkel akár a munkaadó, akár az alkalmazott kötelezte magát, hogy később is igénybe fogja venni egy meghatározott foglalkozásközvetítő tevékenységét, semmiesek.

A közvetítőket megillető díjakat a nyilvános munkaközvetítő szerveinek, a foglalkozásközvetítők, a munkaadók s a munkások képviselőinek meghallgatása után az országos központi hatóságok vagy ezek által meg-

bizott hatóságok állapítják meg. Közvetítési díjat csak abban az esetben szabad szedni, ha a szerződés a közvetítés folytán jó létre. Ha a közvetítést mind a két fél igénybe vette, a közvetítési díjat felerészében a munkaadó, felerészében az alkalmazott köteles fizetni; az alkalmazott hátrányára létrejött ellenkező megállapodás semmis.

A díjakon kívül más javadalmazást szedni nem szabad. A kész kiadások is csak annyiban térítendőek meg, amennyiben a megbízó kívánságára, megállapodás értelmében merültek fel s szükségességük kellőképpen igazolva van.

A foglalkozásközvetítő köteles az állást keresővel a közvetítési ügylet megkötése előtt közölni az esedékes díjat. A közvetítési díjak jegyzékét az üzlethelyiségben szembeötlő helyen ki kell függeszteni.

A foglalkozásközvetítő cselédkönyvet, munkakönyvet, bizonyítványt, igazoló okmányt s más oly tárgyat, mely a munkaközvetítésből kifolyólag jutott kezeihez, a tulajdonos akarata ellenére vissza nem tarthat, ily tárgyakra vonatkozólag megtartási vagy zálogjogot nem érvényesíthet.

Azok a foglalkozásközvetítők, akik nők részére külföldi alkalmazást közvetítenek, az üzletükre illetékes rendőrhatalóságnál ezeknek a nőknek neveit s a nekik közvetített állást bejelenteni kötelesek.

A törvény szerint az országos központi hatóságok felhatalmazást nyernek, hogy a foglalkozásközvetítők jogai és kötelességei, nemkülönben az üzletvitel tekintetében további rendelkezéseket bocsáthassanak ki.

A foglalkozásközvetítő-iparra szóló engedélyt vissza kell vonni, ha a foglalkozásközvetítő terhére oly cselekmények vagy mulasztások nyerne megállapítást, melyek őt iparának üzése vagy egyéni viszonyai tekintetében megbizhatatlannak tüntetik fel. A megbizhatatlanságot megállapítottak kell venni, ha a foglalkozásközvetítő ismételten büntetettik azért, mert a törvényes közvetítési díjat túllépte, vagy mert a közvetítési díjakon kívül más irányú szolgáltatásokat vett a munkaadótól vagy a munkástól igénybe, vagy ígértetett magának, vagy mert a fent említett mellékiparágak valamelyikét üzte, illetve mert valamely munkást a megkötött munkaszerződés megszegésére csábított.

A törvény rendelkezéseinek egy lenyomatát minden német kereskedelmi hajón a hajószemélyzet részére bármikor leendő betekintésre készen kell tartani.

A törvényjavaslat szigorú büntető szankcióval biztosítja a fenti rendelkezések megtartását. Hatszáz márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy elzárással büntethető az a foglalkozásközvetítő, aki foglalkozásközvetítéssel engedély nélkül foglalkozik, aki a foglalkozásközvetítés mellett tiltott iparágat üz, vagy a foglalkozásközvetítés gyakorlásáért az ő számára meg nem engedett iparágak üzőitől tiltott javadalmazást fogad el vagy ígértet meg magának, aki tevékenységét saját iparüzemének vagy más iparüzemnek ajánlására használja fel, vagy az állást keresőt arra kötelezi, hogy saját üzletéből vagy általa megjelölt más üzletből vásároljon, aki a megállapított közvetítési díjat túllépi, vagy a megállapított közvetítési díjon kívül a közvetített egyéntől vagy a munkaadótól javadalmazást elfogad vagy ilyenre ígéretet vesz, aki valamely alkalmazottat a megkötött munkaszerződés megszegésére csábít. Ugyanilyen pénzbüntetéssel büntethetők a foglalkozásközvetítőnek tiltott iparágat üző azok az iparosok, akik a foglalkozásközvetítőt bárminemű jutalmak nyújtása vagy ígérese által a foglalkozásközvetítésnek az alkalmazottak érdekeivel ellentétes foganatosítására veszik rá. Arra az esetre, ha e kihágások bármelyike miatt jogerősen elítelt egyén öt éven belül e kihágások valamelyikét újból elköveti, a törvényjavaslat a pénzbüntetés minimumát 100 márkában állapítja meg.

Százötven márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy elzárással büntethető az a foglalkozásközvetítő, aki a közvetítési ügylet megkötése előtt az alkalmazottal nem közli a fizetendő díjat, aki az állást kereső munka-

könyvét, okmányait stb. visszatartja, a külföldre közvetített nők nevét s a közvetített állást a rendőrhatalóságnál be nem jelenti, vagy a díjjegyzéket üzlethelyiségében kifüggesztve nem tartja, az a foglalkozásközvetítő, aki az illetékes hatóság által az érkező hajók idő előtti felkeresésének és szeszesitalok hajóra vitelének megakadályozása céljából kibocsátott rendelkezéseket megszegi, az a hajóskapitány, aki az érvényben lévő rendelkezések ellenére foglalkozásközvetítőket vagy az ezek számára tiltott iparágak üzöit a hajóra engedi, az a hajóskapitány, aki nem gondoskodik arról, hogy e törvény egy példánya a hajósszemélyzet számára készen tartassék.

A foglalkozásközvetítő-iparra, amennyiben e törvényben speciális rendelkezéseket nem tartalmaz, az ipartörvény rendelkezései nyernek alkalmazást.

Azt, hogy a nem iparszerű foglalkozás- és munkaközvetítésre mennyiben nyerjenek alkalmazást e törvénynek a mellékiparok gyakorlásának tilalmára vonatkozó rendelkezései s hogy ezek jogainak és kötelességeinek terjedelme tekintetében, valamint a közvetítés foganatosítása tekintetében milyen közelebbi rendelkezések bocsáttassanak ki, az országos központi hatóság állapíthatja meg. Amennyiben a nem iparszerű foglalkozás- és munkaközvetítők vezetői vagy alkalmazottai e rendelkezések valamelyikét megszegik, százötven márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy elzárással büntethetők. Ha jogerős elítélésüktől számított két éven belül az említett rendelkezések valamelyikét újból áthágják, a közvetítés folytatása betiltatható. Aki a betiltott közvetítést folytatja vagy a tilalmat kimondó hatóság engedélye nélkül újból megkezdi, 600 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel vagy elzárással büntethető.

A törvény október 1-én lépett életbe.

A nagyvárosi lakások decentralizációját és a lakások helyes megszólását szolgálja a helyi közlekedési eszközök [minél olcsóbbá tétele. Ebből a helyes felfogásból a Magyarországi vasművek és gépgyárak országos egyesülete megkereste a székesfővárosi tanácsot, hogy a közlekedési vállalatok díjszabására vonatkozó beavatkozási joga alapján eszközölje ki, hogy a szakmabeli tisztviselők és munkások részére kedvezményeket nyújtsanak a villamos vasutak. E kedvezmények reggel, a munka megkezdésének idején és este, a munka bevégzésének idején birnának érvénynyel. Remélhető, hogy a tanács, amely utóbbi időkben az állami kormányval versenyző szocialpolitikai érzékről tesz tanúságot, ezt és az ehhez hasonló megkereséseket hatáskörének teljes latba vetésével fogja támogatni.

Az előbb említett kezdeményezéssel kapcsolatban az Országos Iparegyesület is megkereste a székesfővárosi tanácsot, hogy hasson oda, miszerint a villamos vasutak a reggeli és esti órákban mérsékelt árújegyeket adjanak a munkásoknak.

Az ipari munkások szerződésszegésére kiszabott büntetés mellőzése Ausztriában. Az osztrák képviselőház nemzetgazdasági bizottsága beható tárgyalás után azon elhatározásra jutott, hogy az 1885. évi ipartörvény, a segédmunkások büntetéséről szóló 85. §-ának, és a büntetéseket szabályozó 86. §-ának megszüntetését ajánlja és ezek helyett a következő javaslatot terjeszti elő: »Ha valamely segédmunkás az üzem tulajdonosát törvényes ok nélkül időnek előtte elhagyja, akkor az üzem tulajdonosa fel van jogosítva arra, hogy a segédmunkásnak a munkába való visszatérését a még hiányzó időre, továbbá a szenvedett kárért kárpótlást követelhessen.«

»Azon üzemtulajdonos, aki valamely segédmunkást a még hiányzó idő alatt munkába fogad dacára annak, hogy felvételénél már tudta, hogy a munkás utolsó munkaadójával való munkaviszonyát törvénytelenül bontotta fel, vagy az olyan üzemtulajdonos, aki valamely segédmunkást ezen idő alatt munkában tart, jóllehet a viszony törvénytelen felbontása tudomására jutott, a segédmunkással együtt szavatol a korábbi munkaadónak az önkényes kilépés által okozott kárért. Ugyanez áll azon üzemtulajdonosra nézve is, aki valamely segédmunkást munkaadójával szemben szerződésszegésre csábított. A korábbi munkaadónak joga van

arra, hogy a még hiányzó időre az önkényesen kilépett segéd munkásnak újból a munkába való belépését követelhesse.«

Ámbár a szociáldemokraták hevesen tiltakoztak a szerződészegőnek az elhagyott munkaviszonyba kényszer útján való visszatérése ellen, mindazonáltal a képviselőház a nemzetgazdasági bizottságnak a kormány által is támogatott javaslatát második és harmadik olvasásban is elfogadta.«

Az osztrák sóbányászok helyzetének javulása. 1910 október elsején az osztrák pénzügyminiszter a sóbánya munkásokat két bércsoportba osztotta. A magasabb fizetésű csoportba tartoznak az ipari előképzettséggel bíró munkások, kiknek eddig is pótdíjaik voltak, 200—300 fillérig terjedő szakmájdíjaikhoz, kik régibb idő óta és jól dolgoznak. Ebbe a magasabb bérosztályba az alpesi és nyugatgalicziai bányák munkásainak 25%-a került, keleti Galiczia és Bukovina bányamunkásainak 20%-a. Az alapbérek ezentúl az alpesi tartományokban az I. csoportban 260-tól 360 fillérig, a II. csoportban 290-től 470 fillérig terjednek szakmányonként. A dürrnbergi bányákban az I. csoportban 195 fillértől 270-ig, a II. csoportban 218-tól 352 fillérig, nyugati Galiciában I. 240-től 340 fillérig, II. 270 fillértől 440 fillérig. A bér általában a 8 órás akna-, illetve 12 órás napi szakmányra vonatkozik. Dürrnbergben az aknaszakmány csak 6 óra innen a bérkülönbözet. Ezzel a béremeléssel többi kiadás, mellékfizetések, betegpénzek is magasabbak lettek, úgy, hogy a sómonopóliumnak évi kiadási többlete egy millió korona lesz. Ha a munkás felesége elhal, temetkezési járulékot kap, mely a szakmájbérének 20-szorosát teheti ki legfeljebb.

A francia vasutassztrájk. Nemcsak az újságolvasók figyelmét vonta magára, nemcsak heves küzdelmet idézett fel a haladott francia nemzet minden forradalmi és minden konzervatív eleme közt, nemcsak korunk legfigyelemre méltóbb bérharcainak egyike, hanem a kulturivlág nagy gondolkodóinak is adott okot az elmélkedésre.

Nordau azt írta erről a sztrájkról, hogy új világtörténelmi kornak kezdetét jelenti, hogy a szindikalizmus démoni ereje itt nyilvánult meg először szemléltető formában, hogy a párisi sztrájkra áll ugyanaz, amit Göthe mondott társainak, kik ott heverték vele az őrtűz körül a valmyi ütközet napjának estéjén: »Ma itt új korszaka kezdődött a világtörténelemnek és mi majd elmondhatjuk, hogy mi is ott voltunk«.

Nordau a párisi események közvetlen szemlélője volt. Nem tud róla, hogy Olaszországban például voltak már szemléltetőbb erőpróbák is, amikor szemben állt egymással a mai társadalom vagyonos osztálya és a szervezetekben tömörült »szindikális« proletariatus. Volt Olaszországban oly város, hol igazán általános volt a sztrájk. Vasut- és hajóforgalom szünetelt, minden gép megállott, minden bolt bezárult. Még az élelmiszer ipar és kereskedelem is szünetelt, az összes vendéglők bezárultak. Világvárosok utcáin egyetlen lámpa sem égett, a sötét városokban a halál csendjét csak néha verte föl forradalmi dalok kósza hangja.

Az ilyen sztrájkoknak tényleg van szemléltető értékük is. Érthető tehát, ha az uralkodó osztályok egész erejükkel és hatalmukkal támadnak neki az ilyen sztrájknak. Ezért tapsolt a konzervatív jobboldal is a francia vasutassztrájk elnyomójának, Briandnak, mikor ő, az egykori forradalmár és az általános sztrájk hirdetője, bejelentette, hogy kész lett volna ezt a sztrájkot a törvény megszegésével is letörni, ha másképp nem lehetett volna.

Az egész nagy történelmi küzdelem csekély incidensből látszott kiindulni. A francia vasutasok régen huzódó bérmozgalma közepette váratlanul sztrájkba lépett az északi vasut (magántársaság) bizonyos számú munkása. A kormány ezek helyére katonákat rendelt ki, mire október 10-ről 11-kére virradó éjjel az északi vasut egész személyzete harcba lépett.

Általános béremelést, az 1909. nyugdíjtörvény visszaható hatályát, jobb munkabeosztást, egy pihenőnapot hetenként, véglegesítést minimális 1.850 frank évi fizetéssel (a napszám helyett) követeltek.

Páris el volt vágva Belgiumtól és Angolországtól. A kormány katonai szolgálatra hívta be a vasutasokat. A vasutas-szindikátus erre az összes vasutasok általános sztrájkjának proklamálásával felelt.

A behívottakat felszólította, hogy csak 14 nap elteltével vonuljanak be — a törvény ezt béke idején állítólag megengedi.

A kormány ezért elfogatta a vezetőket. A felhívás különben nem igen hatott. Az általános sztrájk sem sikerült. A nyugati vasut néhány vonalain szü-

netelt csak a munka. A vezetőség kimondta, hogy 18-án szolgálatba kell állani. De a távirldavezetékek nagyon meg voltak rongálva — sabotage útján — és így a szolgálat csak lassanként vált teljessé. Briandnak a kamarában aratott győzelmével fejeződött be ez a nagyarányú harc, mely kétségtelenül az utolsó évek legérdekfeszítőbb gazdasági harca volt. Gazdasági hatása nem volt tulságosan nagy. A gazdag francia nép könnyű szerrel fogja kiheverni az okozott anyagi kárt. De az bizonyos, hogy ez a sztrájk a legközelebbi jövő gazdasági küzdelmeinek jellegére döntő hatással lesz, bizonyos, hogy ez a titáni küzdelem egy differenciált társadalom további differenciálódására vezetett. A radikális jelszavakkal dobálódzó konzervativizmusnak őszinte formában kellett bemutatkoznia. Egy csomó hamis jelszót megölt ez a sztrájk.

Fogy a szegények száma Angolországban. A Local Government Board összeállítása szerint

1872—1877-ben	ezer lakosra	---	---	---	35·4
1878—1884-ben	«	«	---	---	31·1
1885—1892-ben	«	«	---	---	28·6
1893—1901-ben	«	«	---	---	26·6
1902—1910-ben	«	«	---	---	21·5

szegény jut. Ez a visszaesés persze csak relativ, mert tényleg mégis csak nagyobb ma a szegények abszolút száma, mint volt 1872-ben. Érdekes, hogy az utolsó évben az abszolút szám is kisebb lett, mert ez évben a nyilvános támogatásra szorultak száma 942.837-re ment le 959.848-ról az elmúlt évben. Londonban fogyott erősen az alamizsnakérők száma. Ez a fogyás különösen az outdoor paupers, az intézeteken kívül élő szegényeken föltűnő, míg az indoor paupers, a szegényházakban lakó szegények száma állandóan emelkedik, 1872 óta majdnem megduplázódott. Az intézeti szegények száma Londonban összesen 800.000, míg a hetvenes években 40.000 volt. Ezzel szemben az otthon, intézeteken kívül lakó szegények száma 120.000-ról 40.000-re esett le. Amellett, hogy Angolország súlyosan érezte az utolsó évek gazdasági válságát és a munkanélküliség elég nagy, ez az eredmény kielégítőnek látszik. Igaz, hogy a rokkantsági törvénynek is lehet erre a dologra valamelyes befolyása.

Élelmiszerdrágulás és munkabéremelkedés viszonyai Amerikában. Az Egyesült-Államokban az élelmiszerek ára rohamosan emelkedik. 1890-től 1907-ig az emelkedés 17·8%-ot tesz ki. Érdekes ezzel szemben megfigyelni, mily mértékben változtak ugyanabban az időtartamban a munkabérek és milyen változást szenvedett a munkaidő és a foglalkoztatott munkások száma. Kiténik ugyanis, hogy a bérek magassága még gyorsabban emelkedett, mint az élelmiszerek ára. Az emelkedés 1890-től 1907-ig már 28%. De az órabér emelkedése részben kiegyenlítésre talál a munkaórák számainak leszállítása által. A munkaórák száma hetenkint 5·7%-kal csökkent. Az alkalmazott munkások száma hatalmasan megnőtt, a szaporodás 52·3%, tehát több mint felényi. Érdekes, hogy ellentétben a mi viszonyainkkal, ahol ez nem mindig szabály, nemcsak a kiskereskedelem árai nőttek, hanem ezzel arányban mindig nőttek a nagykereskedelem árai is. Az élelmiszerek ára évszakok szerint is váltakozik. Nyáron átlag 6—10%-kal olcsóbb az élet, mint télen. Majdnem minden tápszere ára emelkedett. A kenyér ára 4·2%-kal, a vajé 28·6%-kal, a tojás ára 36·9%-kal, a tej ára 16·2%-kal, disznózsir ára 36·7%-kal, friss disznóhús ára 46·9%-kal, a szalonna ára 64·2%-kal emelkedett, a burgonya ára is 10·3%-kal emelkedett. Csak néhány élvezeti cikk, mint a kávé 9·9%-kal és a cukor 16%-kal, lett olcsóbb. Majdnem mindenütt az Egyesült-Államokban a munkás háztartásában sokkal többet költenek táplálkozás céljaira, mint nálunk, annak dacára, hogy a legtöbb élelmicikk, így pl. a hús ott lényegesen olcsóbb, mint nálunk. Az árak ott is emelkednek. De nem abban a szomorú arányban, mint nálunk, ahol az élelmiszer árának emelkedése sokkal rohamosabb, mint a munkabérek emelkedése. Amerikában egyelőre a munkabérek emelkedése busásan kiegyenlíti a tápszerek árának emelkedését.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Utazók utiköltségeinek beszámítása fizetésükbe.**

A kir. württembergi közigazgatási bíróság 1900. évi március hó 17-én hozott határozata.

Indokolás: Arról van szó, vajjon R. B.-nél való alkalmaztatása tartamára a betegsegélyezési törvény 2. §. és a pénztár szabályzat 2. §. I. 3. sz. értelmében üzleti segédnek volt-e tekinthető, kinek munkajövedelme bér vagy fizetés gyanánt minden munkanapon $6\frac{2}{3}$ márka, avagy amennyiben a bér vagy fizetés nagyobb időszakokra van kiszabva, kétezer márkát egy évre számítva meghalad-e és ezért biztosítási kötelezettség alá nem esik. A jelen eset tényleges viszonyai mellett ezen kérdésre tagadólag kell felelni. B. alkalmazási szerződése szerint kapott munkájának ellenszolgáltatásként 150 M. havi fizetést, továbbá utiköltséget egy-egy munkanapon Bajorországban, kivéve Münchent és környékét 10 M., olyan napokon pedig, amikor nem hált a városon kívül 6 M., 1% províziót az általa elért évi forgalom után, mely provízió félévenként, amennyiben a kötött üzletek összegei befolytak, kifizetendő volt; végül pedig menetjegyet állított a cég R. rendelkezésére.

Hogy R. valóban semmi províziót sem kapott, mert annak föltétele, az üzletek megkötése nem teljesült, ez a felek között nem vitás. Vitás csak az, vajjon és esetleg mennyi számítható a kapott utazási költségekből, mint pótfizetés, a rendes fizetéshez.

Az utazó által kapott utiköltségek az úton a munkaadó érdekében teljesített kiadások kárpótlását képezik.

E lényegük mellett csak akkor és annyiban tekinthetők a rendes szabott havi fizetésen felüli munkajövedelemnek, amennyiben eleve úgy vannak kiszabva, hogy azokból a szerződés tartalma vagy hallgatóságos megegyezés szerint megtakarítások eszközölhetők és valóban eszközöltetnek. A jelen eset körülményei mellett a kéteset közül egyik sem áll fenn; különösen a kihallgatott tanuk vallomása után kizártnak kell tekinteni azt, hogy a tényleg kiadott költségek folytán R. igénylőnek a napidíjakból említésre méltó fölöslege maradt volna. Az indítványozott további bizonyítás sem járt volna a bíróság meggyőződése szerint ezzel ellenkező eredménnyel. B. munkaadó tanubizonyosságának, aki az igénylő visszkereseti igényétől a betegsegélyezési törvény 50. §-a értelmében tart, tekintettel saját érdekére a jelen pör lefolyása után, döntő jelentőséget tulajdonítani nem lehet.

Téves B. azon további kijelentése, hogy azon összeg, melyet R. ha nem utazott volna, lakóhelyén kellett volna fizetéséből élelmezésre fordítani, a megállapított fizetéshez mint pójtövedelem csatolandó, mert az utazási idő alatt elért megtakarítás a különben a fizetésből teljesítendő kiadásokból nem képezhet munkajövedelmet és nem is képez bér- vagy fizetésgyarapodást.

E szerint jelen esetben fizetésül vagy bérül R.-nek B.-vel való szerződési viszonyának fennállása idejében csak a kiszabott fizetés jöhet számításba. Miután ez pedig elvitázhatatlanul csak 1.800 márkát, tehát 2.000 márkánál kevesebbet tett ki, a biztosítási kötelezettség alól való fölmentése a b. s. t. 2. §. b) szerint nem jogosult és a föllebbezés az ezen értelemben hozott elsőfokú ítélet ellen nem indokolt.

Több biztosításra kötelezett üzemben való egyidejű foglalkoztatás esetén melyik osztályhoz tartozik a munkás?

A porosz felső közigazgatási bíróság 1907. december 5-én hozott határozata.

Indokolás: Teljes joggal indult ki az elsőfokon eljáró hatóság azon szempontból, hogy önkéntes kettős biztosítás a betegsegélyezési törvény értelmében több pénztáránál épúgy meg nem engedhető, mint a kettős kényszerbiztosítás és a föllebbezés ellenkező érvelése nem állja meg helyét. A kérdés eldöntésére az a körülmény fontos, melyik pénztárnál volt H. a betegség bekövetke-

zése idejében biztosításra kötelezett. Ha H. hozzátartozandósága a panaszló pénztárhoz bebizonyítottan vehető, akkor ez a segély megadásra kötelezettnek tekintendő. Ha pedig kimutatható, hogy H. a panaszlott pénztár kötelékébe tartozott, akkor csak az köteles a segély kifizetésére és így köteles a kifizetett segélyeket a panaszos pénztárnak olyan mérvben megtéríteni, a mely mérvben a pénztár szabályzata értelmében helyes mérlegelése után a betegségi támogatást nyújtotta volna. Csak ezen kiadások magasságáig köteles a megtérítésre. A felek egymástól eltérő állításai szerint H. egyidejűleg több különböző üzemben volt foglalkoztatva. Azon kérdés eldöntésére, melyik pénztár volt a birodalmi törvény által alkotott betegbiztosítási köteleze tségre hivatva, attól függ, hogy melyik üzem részére véteteit H. munkássága leginkább igénybe. Csak ezen *egy* üzem részére áll fön a birodalmi törvényt szabta biztosítási kötelezettség és az így H. részére adandó betegsegély azon pénztárt terheli, mely az illető vállalat üzeme részére fölállított.

Ha valaki több betegsegélyezésre biztosításra kötelezett üzemben dolgozik, a törvényes betegsegélyre való kötelezettség meghatározására nem az dönt, hogy melyik üzemben volt az illető legelőbb szolgálatban. Az ellenkező vélemény támogatására fölhozott ok, hogy az előbb üzött foglalkozás által az illetőnek biztosítási viszonya az ezen üzemre illetékesé lett pénztárral perfektté vált, úgy, hogy a később megkezdett egyéb foglalkozásának annak pénztári hovátartozandóságára nézve már befolyás nélkül kellett lennie, nem tekinthető mérvadó-nak, mert az első foglalkozásba való lépés által a második még nem mentetett föl a biztosítási kötelezettség alól. E kérdés eldöntésére kifejezetten törvényes határozat nincs, a socialpolitikai céloknak, amelynek a betegsegélyezési törvény meg akar felelni, jobban felel meg az az álláspont, hogy a betegsegély mérvére nézve a biztosított főfoglalkozása legyen mérvadó, amely álláspont választ ad arra a kérdésre, melyik pénztár legyen betegsegélyre kötelezett. Ha az ellenkező álláspontot fogadjuk el, akkor a két üzemben foglalkozó azért, hogy egy későbbi foglalkozásnál a támogatásra való igényét megszerezze, kénytelen volna első foglalkozását egyelőre megszüntetni, avagy kisebb terjedelmű mellékfoglalkozása után járó betegsegéllyel kellene megelégednie, amely eljárás a törvény intencióit nem fedheti.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Az üzemi baleset fogalmához.

I.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1909. évi február hó 13-iki 8.465/08. számú határozata.

N. mezőgazdánál alkalmazott B. nevű munkás 1907. jún. 27-én munkaadójának egyik rétjén kaszált. Kaszáját élesíteni akarván, ezt a rét mellett haladó vasút egyik sínjén csinálta. Ezen munkájánál egy arra haladó vonat elgázolta. A Berufsgenossenschaft és a választott bíróság a hátramaradtakat kártalanítási igényeikkel elutasították, mert B. gondatlan eljárásával a mezőgazdasági üzemmel való összefüggést megszakította. A birodalmi biztosítási hivatal azonban a Berufsgenossenschaftot kártérítésre kötelezte a következő indokokból:

A birodalmi biztosítási hivatal véleménye az, hogy B. elhalt munkás munkája, melynél halálát lelte, az üzem keretébe tartozik. Bizonyos, hogy a lekaszálandó rét közvetlenül a vasúti töltés mellett fekszik. Miután a kasza élesítése szükséges arra, hogy az üzemi munkát folytathassa, az élesítés munkája is kétségtelenül az üzemben való ténykedés. Ha az elhalt a kasza élesítéséhez szokás szerint a vasútvonal síneit használta, bizonyára vigyázatlanul és azon általánosan érvényes tilalom ellenére cselekedett, mely a vasúti töltésen való tartózkodást tiltja. Ilyen tilalomellenes cselekedet azonban nem szakítja meg az összefüggést az üzemmel. A panaszlott azon véleménye, hogy a balesetet szenvedett saját hibája önmagában az üzemmel való összefüggést megszakítja, téves. Csak akkor nem jár a balesetszenvedettnek vagy hátramaradottjainak kártalanítás, ha a sérült *szándékosan* okozta az üzemi balesetet. Gondatlanság nem szünteti meg a kártalanítási igényt. Jelen esetben — ebben nincs eltérés a felek között — nem lehet arról szó, hogy a baleset szándékosan idéztetett elő. Az elhalt a baleset idejében az üzem érdekében volt elfoglalva és biztosra vehető, hogy a kasza pengésétől eredő erős zaj volt annak oka, hogy a vasúti vonat közeledését nem vette észre, így tehát a hozott határozat indokolt.

II.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1909. évi február hó 15-iki 4.619/08. számú határozata.

O. munkás 1907. évi március hó 4-én munkaadójának mezején műtrágyát akart szórni. A mezőre való útja közben idegen szállítókocsira szállt és a leszállásnál balesetet szenvedett. A Berufsgenossenschaft kártalanítási igényét elutasította, mert nem szokásos, nem rendes kocsit használt és ezen tényével, valamint a kocsiból való leszállása alkalmával tanúsított vigyázatlan eljárásával az üzemmel való összefüggést megszakította. Ezzel szemben a választott bíróság és a birodalmi biztosítási hivatal elfogadta az üzemi baleset fennállását, az utóbbi a következő indokolással:

A panaszolt azon ellenvetésének megerősítésére, hogy panaszos a kocsiról, amelyre a mezőre indulva szállt, a kocsi útiránya ellen ugrott le, az iratokból nem található elegendő támpont. Z. söröskocsis 1909. évi január hó 16-án tanúskodott, hogy saját megfigyelése után nem tud semmit a panaszos kocsiról való leszállásának következményeiről, csak sokkal később, mikor egyszer panaszossal találkozott, tőle hallott valamit a balesetről. Z-nek azon véleménye, melyet 1907. évi július hó 28-án tartott kihallgatásánál tanúként vallott, hogy panaszos bizonyára a kocsi útiránya ellen ugrott le a kocsiról, ha ugyan ezen vélemény föntartatik, minden alapot nélkülöz. Panaszos a balesetet a főnálló eset körülményei között hihető módon úgy magyarázza, hogy a kocsiról azért bukott le, mert ő, a panaszos, ahelyett, hogy a leszállásnál a szilárdan a kocsiba beékelt oldaldeszkat fogta volna meg, tévedésből az oldaldeszkára támasztott hátsó kocsiajtót ragadta meg, ezen oldaldeszka kiesett és panaszost támasztékától ilyképen megfosztotta. Ha panaszos akkor egy a különös körülményeknek megfelelő testfordulattal az ugrást a föld felé, a kocsi útiránya ellen meg is tette volna, ezért őt semmiféle szemrehányás nem illetheti. Miután pedig a kocsira való fölszállás annak lassú menetben továbbhaladása alkalmával való leszállás magában, mint azt a választott bíróság is helyesen kimondja, különösen a mezőgazdaságilag működő lakosság szokásainak tekintetbevételénél nem képezi a panaszosnak függetlenítését az ipari üzemtől, amelynek keretébe panaszos a mezőre való útján és onnan vissza tartozott, a baleset jogosan tekinthető az üzemben történni.

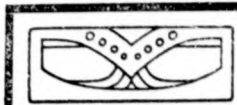
III.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1909. évi február hó 17-én kelt 9.904/08. sz. határozata.

O. bányaló-vezető M.-ben 1907. évi aug. hó 15-én N. malomtulajdonos udvarába ment, hogy ott játszó gyermekeit hazavigye. Mialatt az udvaron tartózkodott, N. istállójában egy bika megvadult. O. bement az istállóba, hogy az állat fékezésénél segédkezzék és ezen alkalommal balesetet szenvedett. A Berufsgenossenschaft és a választott bíróság megállapították, hogy sérült jogtalanul avatkozott idegen dolgokba és ezért biztosításjogi szempontból nem tartozott N. üzemébe. Panaszos ezen határozatok ellen felebbezett. Azt állítja, hogy N. felesége nemcsak fölszólította, hanem kérve-kérte, hogy a bika megkötésénél segítsen. A biztosítási hivatal panaszos ezen állítására nézve tovább kihallgatta N. malomtulajdonos nejét, P. cselédet és D. háztulajdonost, vajjon kérés nélkül segített a bika megkötésénél, mert a két cselédleány egyedül nem győzték és más támogatás egy N. üzeméhez tartozó személy részéről nem volt várható. A kihallgatás foganatosítása után felebbezésnek hely adatott a következő indokolással: Bár a tanúk vallomása a panaszos azon állítását, hogy N. neje őt a bika megkötésénél való segítségre hívta, megcáfolta, mégis a baleset N. mezőgazdasági üzemébe történni tekintendő. A balesetbiztosítási jog felfogása szerint munkásnak tekintendő valamely személy alkalmi, rövid ideig tartó segítségi munka által is, tehát mint munkás az üzembe lépettnek tekintendő, ha segítsége a távollevő üzemvállalkozó valószínű akarata szerint az üzem érdekében szükséges.

A tanúvallomások eredménye és különösen N. asszony eskü alatti vallomása szerint a jelen esetben a következő tényállás vehető bizonyítottnak. N. két cselédjének nem sikerült a bikát megkötni, bizonyára azért, mert a bika még izgatott volt és így nem volt könnyen fékezhető. Zavar támadt, a két leány, valamint a véletlenül oda érkezett panaszos kiabált és a bika bömbölt. Ebből következik, hogy valóban gyors segílyre volt szükség, mert félő volt, hogy a bika bajt okozhat. Ha tehát panaszos munkához látott és a bikát megkötni iparko-

dott, akkor működése pillanatnyi baj elhárítására szolgált. Ezen szándék helyesége annál indokoltabb, mivelhogy másféle támogatás N. üzemében alkalmazott személyek részéről nem volt várható. Ezen tényállás mellett panaszos joggal feltételezhette, hogy a távollevő N. üzemvállalkozó segítségébe beleegyezik, azt kívánja; panaszos balesete tehát üzemi balesetnek tekintendő.

SZAKIRODALOM.

Három szociálpolitikai könyvről.

Az elmúlt három év szociálpolitikai irodalmában ismételten visszatérni látunk egy nevet, melynek viselője minden egyes alkalommal egy-egy vaskos kötettel gazdagította a szociális reform magyar irodalmát. Schulpe György előttünk fekvő három nagy művének tanúsága szerint a társadalmi politika egész mezejét figyelemmel kíséri.

Munkásügyi reformok (Pozsony, 1908. 173+133 old.) című kétkötetes munkáját a társadalmi reform kérdésének két évtizedes tanulmányozása előzte meg. Ezzel az előkészülettel fogott műve megírásához, melyben első helyen a lakáskérdés jelentőségét, a külföldi és hazai lakásügyi intézményeket és a munkáslakások építéséről szóló törvénytervezetet ismerteti; ezután a szociális egészségproblémái körül a tudóvész elleni való védekezés, az alkoholizmus elleni küzdelem és a munkások egészségét fenyegető egyéb ártalmak, főleg a lépfene ellen való védelem alkalmas módjairól szól, mindenütt úgy a fontosabb idegen, mint a magyarországi törvényes rendelkezések ismertetésével; hazai kormányrendeleteinket a teljesség kedvéért rendszerint egész terjedelmükben idézi is. Az ipari üzemek számára felállítandó baleset-elhárító bizottság felállítására tett javaslata után a bányamunkások testi épségének védelmét, a gyermekvédelmet és szociálpedagógiát, a heti bérfizetés napját, a vasárnapi munkaszünetet, a munkaközvetítést, a munkáskamrákat, a szociális felügyelőket, továbbá a népirodák intézményeit, a munkásbiztosítást és a sztrájkügyet tárgyalja; végül összefoglalásul egy szociális útmutatót nyújt városi és megyei törvényhatóságaink részére.

A *Városi szociálpolitika* (Pozsony, 1909. 495 old.) szerző előszava szerint előbbi művének gyökeresen átdolgozott újabb kiadása. »Folyton szem előtt tartva a városi törvényhatóságok eszközeit és életszükségeit, nemkülönben pedig a modern szociális tudomány elméleti vívmányait lehetőleg széles alapon tárgyalok benne egy oly rendszeres, konkrét reformprogramot, amely zsinórmértékül szolgálhat a városi törvényhatóságok, a gazdasági és emberbaráti testületek és egyesületek, a közigazgatás vezető emberei, a munkaadók és munkás-szervezetek, kulturális intézmények, egyházi és iskolai hatóságok s a közélet egyéb irányadó tényezői számára.« E céljához képest az előbbi munkájánál felsorolt kérdéseken kívül itt még a betegsegélyezés, a népélelmezés, a drágaság, a munkások érdekvédelme, a nők és gyermekek védelme, a népnevelés, az aggkor és rokkantság esetére szóló biztosítás, a jótékonyági és jóléti intézmények, a munkásvédelem hatósági szervei részesülnek kellő méltatásban. A kötetet néhány oldalra terjedő, kissé rendszertelen bibliographia zárja be.

Tanulmányok a társadalmi erkölcs terén (Pozsony, 1909. 500 old.) címen az erkölcsi törvények uralmát követeli a gazdasági küzdelemben. Szól a munka erkölcsi jelentőségéről, a közületek erkölcsi tartalmáról, a társadalmi erkölcsstan fejlődéséről, az erkölcsi fejlődés feltételeiről, az erkölcsi célokról, a szociális ethika főbb elveiről, stb.

Könyveiből egy, a munkásság iránt melegen érző, de az osztályok küzdelmének békés lefolyásáért aggódó embert ismerünk meg, akinek erős kívánsága, hogy a magyar szociálpolitika súlyos mulasztásait mielőbb helyrehozza. *Sidó.*

„A HOLLANDI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG“
magyarországi igazgatósága budapesti irodáit folyó hó 31-én *Üllői-út 4. sz.* alá, az intézet Kálvin-téri saját palotájába helyezi át. Az épület II. emeletén levő irodahelyiségek most már meg fognak felelni az intézet rohamos fejlődésével járó igényeknek.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, íriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsik és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Ontvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT:

1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatibajoknál, méhbajoknál, köszvényél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitricum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben.

VÉDJEJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

JUSZT FERENC

LÁTSZERÉSZ

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRÚT 15. SZ.

Fijánlja ósan felszerelt látszerészeti árúk raktárát. Saját készítményű szemüvegeket, valódi hegyi kristályüvegek; a legfinomabb Goerz és Busch féle látszóveket. A pénztár tagjai 15% engedményben részesülnek.

☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD « ÉS
HULLÁMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ « «
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

**ROZSDA ELLEN LEG-
MEGBIZHATÓBB MÁZ**

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Fiai szalámigyár, Budapest.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötőszer- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyző egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányaikat és orvosi műszereiket, valamint rendelő intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjlanul. ☐ ELSŐRANGÚ REFERENZIÁK.

TELEFONSZÁM 50-81.

BUNZL ÉS BIACH

BUDAPEST, IX. KERÜLET
SOROKSÁRI-ÚT 94. SZÁM.

Vesznek és eladnak mindennemű ron-
gyokat és papírhulladékot. Állandó nagy
raktár tisztítórongyokban.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Múzeum-körút 9. szám.

Kisérelje meg mindenki a közkedvelt

☛ SZABADALMAZOTT ☛

WILLAX

kávékockát,

mely a legtökéletesebb a maga nemében.

Darabja **4** fillérért mindenütt kapható.

ÜGYELJUNK a »szabadalmazott Willax kávékocka« felirású csomagolásra!!

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radioaktiv iszappal való részleges göngyölés. Csúsz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény.

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HAZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb **TÖMITŐ LEMEZ**

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúttási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocs- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselet és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrássy-út 20. szám.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: A mozgópostai alkalmazottak vasuti baleseti kártalanítása, Dr. Schulz Ágosttól. — Az iparfelügyelők tevékenysége az 1909. évben. Hlavács Kornéltól. — Hogy juthatna a beteg munkás jobb táplálékhoz? Dr. Sarbó Arturtól. — A munkásbiztosítási törvény 25 éves jubileuma. — A tuberkulózis átöröklése. Dr. Dienes Lajostól. — A foglalkozásközvetítő iparról szóló német törvény. — **SZEMLE**: Munkásbiztosítás: Bejelentések határideje. — A munkásbiztosító pénztári alkalmazottak országos egyesülete. — Tanfolyam pénztári tisztviselők részére. — A németországi magántisztviselők nyugdíj- és családi biztosítása. — Recepthamisítás. — **Szociális egészségügy**: Az agylágyulás okai. — A házi nevelés nemzetközi kongresszusa. — Munkások idegessége. — Ingyenes segély szüléseknél Zürichben. — Törvényes rendszabályok a kiskorúak alkoholizmusa ellen. — **Munkaviszony**. A nagyvárosi lakások decentralizációja. — Az ipari munkások szerződészegésére kiszabott büntetés mellőzése Ausztriában. — Az osztrák sóbányászok helyzetének javulása. — A francia vasutassztrájk. — Fogy a szegények száma Angolországban. — Élelmiszerdrágulás és munkabéremelkedés viszonyai Amerikában. — **Joggyakorlat**: Betegsegélyezés. Balesetbiztosítás. — **Szakirodalom**. — **Hírdetések**.

LIBÁL és MÁRZ

optikai intézet motor-hajtással

BUDAPEST, VI. KER.,
TERÉZ-KÖRÚT 54. SZ.

a nyugoti pályaudvarral szem-
ben, a Podmaniczky-utcai sarok-
házban.

Telefon 99-56. □ Törzsület 1846-ban alapítva.

Csüptető- és szemüveg-különlegessé-
gek. Színházi látcsövek és távcsövek.
Hőmérők. Nagyítók. Üvegműszerek.
Laterna magikák. Rajz- és mérőeszkö-
zök. Barométerek és nedvességmérők.
Tájolók. Szög- — dobok — tükrök és
prismák. Különböző fajsúlymérők (areo-
meterek). Fényképészeti kamarák és
kellékek. **SPECIALISTÁK**: Törv. vé-
dett gyári villamosjelző és csirkeköltő-
hőmérőkben. Úgyszintén különféle
munkás szemüveg és respirátorokban.
*A legtöbb budapesti és vidéki munkás-
és betegsegélyező pénztárak szerződés-
ses szállítói.*

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógy-zerésköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és hármentve.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. **Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.**

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes,
jó hatása, egészségpótló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52

Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál. Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■■■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

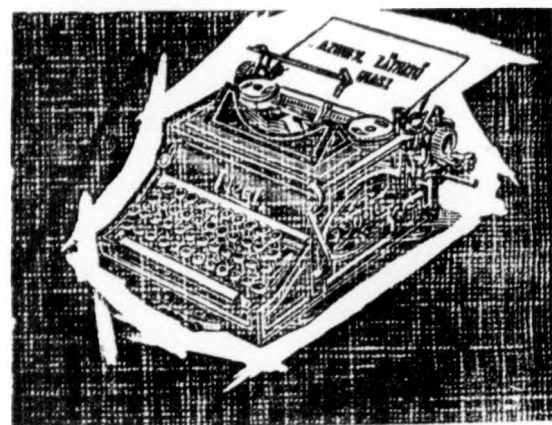
Ideal

IROGÉP absolut látható irással
A gépet bárhol díjmentesen bemutatjuk.

Magyarországi vezérképviselőség:

SCHOTT H. ÉS DONNATH
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

Igen célszerű tizedes rova-
tolóval bankok és taka rék-
:: pénztárak részére. ::

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

**ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.**
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb **TÖMITŐ LEMEZ**

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúsítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő
és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.